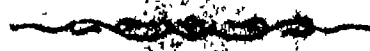

صرف عثمانی

اثر [illegible]

معلم ثابت

[illegible]

مدیر مکاتب [illegible]

استانبول

(مطبعهٔ عثمانیه) ده طبع اولنمشدر

۱۳۰۱

صرف عثمانى

اثر

سليم ثابت

مدير مكاتب رشديه

(مطبعهٔ عثمانيه‌ده طبع اولنمشدر)

١٣٠٧

صرف عثمانی

بسم الله الرحمن الرحيم

علم صرف كلمه لرك اشتقاق واحوالندن بحث ايدر برفندر

(كلمه) حرفلرك جمع وترتيبندن تشكل ايدوب برمعنايه دلالت ايدن لفظه ديرلر

(حرف) دخى برحركهٔ مخصوصه ايله آغزدن چيقان صدايه دنيلوركه لسان عثمانيده اوتوز اوچدر

(ا ب پ ت ث ج چ ح خ د ذ ر ز ژ س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ك گ ڭ ل م ن و ه ى)

بونلره حروف هجا تعبير اولنوركه املا جهتيله متصل ومنفصل قسملرينه منقسمدر

(حروف متصله) يازيده بربرينه ربط اولنان حرفلردركه

یکرمی آلتیدر (ب پ ت ث ج چ ح خ س ش
ص ض ط ظ ع غ ف ق ك ڭ ك ل م ن ه ی)
(حروف منفصله) املاده یالکز ماقبلارینه بیتشوب
مابعدلرینه ربط اولنمیان حرفلردرکه بونلرده یدیدر
(ا د ذ ر ز ژ و) حرفلره عارض اولان صدالری
بیلدیرمك ایچون هر لسانده برطاقم علامت مخصوصه
وضع اولنمشدرکه آنلره دخی حرکه دینلور لسان
عثمانیده ایکی نوع حرکه موجود ومستعمل اولوب برینه
حرکهٔ رسمیه دیکرینه حرکهٔ حرفیه دیرلر
(حرکهٔ رسمیه) یالکز لسان مذکوره مخصوص
اولمیوب عربی وفارسی لسانلرنده دخی قوللانیلان شو
(َ ِ ُ) اوچ درلو رسم وعلامتلردرکه
ترکجه (اوستون اسره اوتره) عربجه (فتحه کسره
ضمه) دینلور
(حرکهٔ حرفیه) یالکز لسان عثمانی یه مخصوص
اوله‌رق حرکه مقامنده قوللانیلان شو (ا ه ی و)
درت حرفدرکه آنلره حروف املا دخی دینلوب
(ا ه) فتحه (ی) کسره (و) ضمه مقامنده قوللانیلور
فقط (ا ه) دائما کلمه‌نك آخرنده واقع اولوب اولنده
واورطه‌سنده بولنه‌من

کرك/حرکهٔ رسمیه وکرك حرکهٔ حرفیه‌دن هر برلری
خفیف وثقیل اوله‌رق ایکیشر نوع اولدقلرندن بومقامده
هر برینه برمثال کتوریله‌رك تفصیلی مناسب کورلدی
مثلا فتحهٔ خفیفه (بن و بنده) لفظلرنده بولنان حرکه‌لر
وفتحهٔ ثقیله (قیا وقره) لفظلرینك حرکه‌لری کبی
کذلك کسرهٔ خفیفه (دل ودیش) لفظلرنده بولنان
حرکه‌لر وکسرهٔ ثقیله (قرق وقیل) لفظلرینك حرکه‌لری
کبی فقط ضمهٔ خفیفه ایله ثقیله‌دن هر بری (مبسوطه
ومقبوضه) اوله‌رق تکرار ایکیشر قسمه منقسمدر
(ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه) دوداقلری بر مقدار آچه‌رق
و (خفیفهٔ مقبوضه) دوداقلری برازقپایه‌رق خفیفجه
تلفظ اولنورلر (یوز وکوز) لفظلرینك ضمه‌لری کبی
(ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه) کذلك دوداقلری براز آچه‌رق
(وثقیلهٔ مقبوضه) دوداقلری بر مقدار قپایه‌رق
قالنجه تلفظ اولنورلر (قوچ وقوزی) لفظلرینك
ضمه‌لری کبی
ایمدی ضمه مقامنده قوللانیلان اشبو (واوك) درت
درلو صداسی بولندیغی کبی عربی وفارسی وصاغر
(کافلر) دخی شکلجه یکدیکره بکزه دیکی جهتله بونلر

بر بر ندن فرق و تمییز اولنمق اوزره بعض اشارتلر اختراع واستعمالی لازم کلور که بواشارتلر (الفبای عثمانی) رساله مزده کوسترلمشدر

بوندن صکره معلوم اوله که لسان عثمانی فی الاصل (چغطای وعربی وفارسی) لسانلرینك الفاظ وشیوه سندن مرکب برلسان اولدیغی جهتله الفاظ مذکوره نك احوالی آیری آیری برر بابده بیان اولنه جغندن اشبو رساله دخی اوچ باب اوزرینه ترتیب اولنوب (باب اول) کلمات ترکیه (باب ثانی) کلمات عربیه (باب ثالث) کلمات فارسیه نك تصریف واملالری بیاننده اوله جقدر

باب اول کلمات ترکیه بیاننده در

معلوم اوله که کلامك ترکب ایتدیکی کلمه لر بش نوعدر (اسم • صفت • فعل • کنایه • ادوات) اولوب بونلردن هر برلری برر فصلده ذکر و بیان اولنه جغندن باب اول بش فصلی شامل اولور

فصل اول اسمای ترکیه بیاننده در

(اسم) زماندن مجرد اوله رق خارجده ویاذهنده موجود اولان برشیئه دلالت ایدن کلمه لردر که ایکی قسم اولوب برینه (اسم جنس) دیکرینه (علم) دینلور

(اسم جنس) برشیئك هر فردینه اطلاقی صحیح اولان لفظدر (ارسلان وآغاج) لفظلری کبی که ارسلان جنسنك هرفردینه ارسلان وآغاج جنسنك هرفردینه آغاج دینیله بیلور

(علم) یالکز برشیئ معینی افاده ایدن لفظدر (بروسه وطونه) لفظلری کبی که بروسه دینلان شهر معلومدن بشقه شهرلره بروسه وطونه دینلان نهر مشهوردن ماعدا نهرلره طونه دینیله مز

اسملرك بیان وافاده ایتدیکی شیئ بر و یالکز ایسه آنلره (مفرد) دیرلر (آت واوت) کبی واکر بر و یالکز دکل ایسه (جمع) دینلورکه مفردلرك آخرینه لامك فتحیله (لر) اداتنك علاوه سیله یاپیلور (آتلر واوتلر) کبی فقط عددلره مقارن اولان اسملر هرنقدر بردن زیاده شیئ بیان وافاده ایدرلر ایسه ده (لر) ادات جمعی آلمیه رق عادتا مفردلر کبی استعمال اولنورلر بو صورتده یکرمی بش غروش دینلوب یکرمی بش غروشلر دینله مز

کذلك (علملر) دخی دائما مفرد اوله رق قوللانیلوب جملنه مذکارندن (بروسه لر وطونه لر) دینیلمك صحیح دکلدر

تنبیه

الفاظ ترکیه‌ده تأنیث وتذکیر معتبر اولمدیغندن مؤنثلر ایچون بر علامت مخصوصه وضع اولنمیوب فقط بعض کره بر شیئك مذکر اولدیغنی اشعار ایچون (ارکك) ومؤنث اولدیغنی افاده ایچون (دیشی) لفظلری اسملرك اولنه کتوریله‌رك اول شیئك جنسی بیان اولنور (ارکك) ارسلان (دیشی) ارسلان کبی

فائده

اسملر آخرلرینه لاحق اولان اداتلر اعتباریله دخی باشلوجه درت نوعدر

(اسم مکان • اسم تصغیر • اسم منسوب • اسم وصفی)

(اسم مکان) بر شیئك محل ومکاننی کوستررن لفظدرکه اسملرك آخرینه خفیفلرده لامك کسریله (لك) وثقیللرده (لق) اداتلرینك علاوه‌سیله حاصل اولورلر (چیچکلك لیمونلق) کبی بونلرك بعضیلری دخی اسم منسوب مقامنده قوللانیلور (یازلق قیشلق) کبی

(اسم تصغیر) بر شیئك کچوکلکنی افاده ایدن لفظدرکه اسملرك آخرینه خفیفلرده جیمك کسریله (جك) وثقیللرده (جق) اداتلرینك علاوه‌سیله یاپیلور (اوجك یالیجق) کبی بعض کره ادات تصغیردن

صکره ماقبلی مفتوح برده (زای) ساکنه کتوریلوب (اوجکز یالجغز) دیلور بوصورتده (جق) اداتنك قافی حرکه لنـدیکندن (غینـه) و (جك) اداتنـك کافی کاف فارسی یه تبـدیل اولنمق اصول املادندر

تنبیه

اسم تصغیر یاپیله جق کلمه لرك آخرنده (ق) ویاخود (ك) بولندیغی صورتده تخفیف ایچون بعض کره بوحرفلر حذف اولنوب ماقبللری مفتوح ایسـه فتحه یی بیان ایچون ثقیللرده بر (الف) وخفیفلرده بر (های) رسمیه کتوریلور (یموشاجق دوشه جك) کبی مکسور ویاخود مضموم اولدیغی حالده کذلك کسره یی بیـان ایچون بر (ی) وضمه مقامنده بر (واو) املا یازیلور (بیوجك چوجیجق) کبی فقط شو ایکی صورتده ادات تصغیر فتحله اوقونور

اسم منسوب

برشـیئك دیکر برشـیئه نسبت ومناسـبتنی افاده ایدن لفظدرکه اسملرك آخرینه (لو) ویاخود (لی) اداتلرینك علاوه سیله یاپیلور (کوچلو قوتلی) کبی هجای اخیر

اكر مضموم ايسه (او) ومفتوح ومكسور اولديغى حالده اكثرى (لى) اداتى كتوريلور

اسم وصفى

بر ذاتك بر ايش وكار ايله دوام اوزره اشتغالنى بيان وافاده ايدن لفظدركه اسملرك آخرينه جيمك كسريله بر (جى) اداتى كتوريله‌رك ياپيلور (اتمكجى صوجى) كبى

فصل ثانى صفات تركيه بيانن‌ده‌در

(صفت) اسملرك اولنه علاوه اولنوب حال وكيفيتى بيان ايدن لفظلردر (ايو خوى كوزل عادت) كبى كه (ايو وكوزل) لفظلرينه صفت (خوى وعادت) لفظلرينه دخى موصوف تعبير اولنور

لسان عثمانيده صفتلر ايكى نوع اولوب برينه صفت سماعيه ديكرينه صفت قياسيه ديرلر (صفت سماعيه) ايشتمك ايله بلله‌نيلان صفتلردركه الوان وعيوب وحسن وقبحه دلالت ايدرلر (كوزل وچيركين وصارى وتنبل) لفظلرى كبى (صفت قياسيه) بر قاعده ايله ياپيلان صفتلردركه بونلرده(اسم فاعل . اسم مفعول . صفت مشبهه . صفت مبالغه) صيغه‌لرى اولوب افعال فرعيه صره‌سنده ذكر وبيان اولنه‌جقدر

تنبيه

برکلمه‌نك صفت اولوب اولمدیغی قولایجه آکلاشلق اوزره اول کلمه‌دن صکره (کسه ونسنه) لفظلرندن بری وضع اولندقده اکر معنا صحیح اولور ایسه صفت واکر معنا صحیح اولمز ایسه اول کلمه‌نك صفت اولدیغی معلوم اولور (بیوك کیسه وکوزل نسنه) کبی

صفت سماعیه‌لرك اولنه مبالغه ایچون برطاقم مهملات وضع اولنوب (صاپ صاری بوس بتون یم یشیل) دینلور که بومثللو مهملات انجق صفتلره لاحق اولوب سائر کلمه‌لره علاوه قلنه‌مدیغندن صفتلر بوصورتله دخی الفاظ سائره‌دن تفریق اولنور

فائده

صفتلرك آخرینه بعض کره خفیفلرده لامك کسریله (لك) وثقیللرده (لق) اداتلری لاحق اولوب مصدریت معناسنی افاده ایدر (بیاضلق کوزللك) کبی و بعضاً دخی جیمك فتحیله (جه) اداتی لاحق اولوب تصغیر معناسنی افاده ایدر (بیوکجه کوزلجه) کبی

اسمای اعداد

(اسم عدد) صاییلری افاده ایدن برطاقم لفظلردرکه

کندولرنده وصفیت معناسی بولندیغندن صفتلر صره‌سنده ذکر و بیان اولنمق مناسب کورلدی اسمای مذکوره (اصلیه • رتبیه • کسریه • توزیعیه) قسملرینه منقسم اوله‌رق درت نوعدر

اعداد اصلیه

ذات عددلرك اسملریدرکه فن حسابده بردن بیکه قدر اوچ مرتبه اعتبار اولنوب بواوچ مرتبه‌یه (عقد اول) دیرلر بیکدن ملیونه قدر ینه اوچ مرتبه اعتبار اولنوب (عقد ثانی) کذلك ملیوندن ملیاره قدر اوج مرتبه اعتبار اولنه‌رق (عقد ثالث) دینلوب بومنوال اوزره الی غیر نهایه تعداد اولنور

فن مذکورده اول مرتبه‌لره (آحاد عشرات مآت) دیرلرکه جمله عددلر بونلرك بربریله ترکیبندن حاصل اولورلر

اعداد رتبیه

برشیئك درجه ومرتبه‌سنی اشعار ایدن صایلردرکه اعداد اصلیه‌نك آخرلرینه نونك سکونیله بر (نجی) اداتی کتوریله‌رك حاصل اولورلر (برنجی ایکنجی) کبی فقط آخرلرنده (ی) بولنان عددلرده اول یانك

حذفی و (ت) بولنسان یرلرده تانك داله تبدیلی اصول املادندر (دردنجی ویدنجی) کبی

اعداد کسریه

واحد فرض اولنان برمقدارك بعض اجزاسنی اشعار ایدن صایپلردرکه اعداد اصلیه‌نك آخرلرینه بر (ده) اداتی کتورلدکده مقدار مفروض حاصل اولوب اجزای مذکوره دخی ینه اصلیه‌نك بریله افاده اولنور (اوچده‌بر واونده درت ویوزده قرق) کبی

اعداد توزیعیه

برمقدارك مساوات اوزره بلونمش اولان قسملرینی اشعار ایدن صایپلردرکه آخرلری (ی) اولمیان اعداد اصلیه‌ده ماقبلی مفتوح بر (رای) ساکنه زیاده و (ی) بولنان یرلرده شینك فتحیله بر (شر) اداتی علاوه قلنه‌رق حاصل اولورلر فقط آخرلری (ت) اولان عددلرده اول تانك داله تبدیلی اصول املادندر (دردر بشر ویدیشر) کبی

فائده

اعداد اصلیه ایله توزیعیه‌نك آخرینه خفیفلرده لامك کسریله (لك) وثقیللرده (لق) اداتلری لاحق

اولدقده نسبت معناسنی افاده ایدر (بشلك آلتیلق) کبی ادوات مذکوره اعداد رتبیه نك آخرینه داخل اولدقده مصدریت معناسنی افاده ایدر (برنجیلك بشنجیلك) کبی

فصل ثالث افعال ترکیه بیانده در

(فعل) خارجده و یاذهنده برایشه دلالت ایدن کلمه لردرکه (اصلی ۰ وزمانی ۰ وفرعی) قسملرینه منقسم اوله رق اوچ نوعدر

فعل اصلی

کندوسنده ذات وزمان ملاحظه اولنمیه رق برایشه دلالت ایدن لفظلردرکه دیکر فعللرك اصل ومأخذی اولدقلرندن بونلره (مصدر) دینلور لسان عثمانیـده مصدرلر دخی (فعلی ۰ اسمی ۰ وصفی) قسملرینه منقسم اوله رق اوچ نوعدر

مصدر فعلی

مادهٔ اصلیه سی فعل اولان کلمه درکه آخری میمك فتحیله خفیلرده (مك) وثقیللرده (مق) اداتلریله نهایتلنور (یازمق وچیزمك) کبی

مصدر اسمی

مادهٔ اصلیـه سی اسم اولان کلـمه درکه آخری لامك

ومیمك فتحه‌لریله (لمك) ویاخود (لمق) ایله کلور (دیشلمك وطاشلمق) کبی

مصدر وصفی

مادۂ اصلیه‌سی صفت اولان کلمه‌درکه آخری لامك فتحی وشین ونونك سکونیله خفیفلرده (لشمك) ویاخود (لنمك) وثقیللرده (لشمق) ویاخود (لنمق) اداتلریله نهایتلنور (ایولشمك ایولنمك وفنالشمق وفنالنمق) کبی بعض کره صفتلرك آخرلرینه مصدر اسمی واسملرك آخرلرینه مصدر وصفی اداتلرینك علاوه‌سیله دخی مصدر یاپیلور (کریلمك واولنمك) کبی

تنبیه

بعض کره مصدرلرك آخرینه خفیفلرده لامك کسریله (لك) وثقیللرده (لق) اداتلری لاحق اولورکه بونلره مصدر تأکیدی دینلور (یازمقلق چیزمکلك طاشلمقلق) کبی وبعض کره دخی ادات مصدرك کاف وقافلری حذف اولنه‌رق یرلرینه بر (های) رسمیه کتورلوب بونلره دخی (مصدر تخفیفی) دیرلرکه اکثریسی اسم مفعول معناسنه‌در (یازمه وایشلمه وایولشمه کبی وبعضا دخی مصدرلردن (مك ومق)

لفظلری حذف اولنوب یرلرینه ماقبلی مکسور بر (شین) ویاخود بر (میم) ویا بر (جیم) ساکنه ویاخود بر (تی) اداتی کتوریله‌رك برطاقم صیغه‌لر تشکل ایدرکه بونلره‌ده (حاصل مصدر واسم مصدر) تعبیر اولنه (چالم صاتش سونج وکزنتی) کبی فقط (میم وجیم وتی) اداتلریله اولان اسم مصدرلر مطرد اوله‌رق هر ماده‌دن یاپیله‌میوب یالکز بعض مصدر فعللردن کاورلر

املا

مصدر یاپیله‌جق مادهٔ اصلیه‌نك آخری یا متحرك ویاخود ساکن اولور متحرك اولدیغی صورتده اکر مضموم ایسه ضمه‌یی بیان ایچون ادات مصدردن اول بر (واو) املا یازیلور (اوقومق وایلرولمك) کبی واکر مکسور ایسه کسره‌یی بیان ایچون بر (یای) املا تحریر اولنور (یوریمك وفاریمق) کبی مفتوح اولدیغی حالده اکر حرکهٔ ثقیله‌دن ایسه فتحه‌یی بیان ایچون بر (الف) املا یازیلور (آرامق وطرامق کبی) واکر حرکهٔ خفیفه‌دن ایسه فتحه‌یی بیان ایچون بر (های) رسمیه کتوریلور (استه‌مك واودمك) کبی فقط بو(های) رسمیه اکثری ترك اولنور (استمك بکلمك) کبی

مادهٔ اصلیه نك آخری متحرك اولان مصدر فعلیلر ایله مصدر اسملرك حاصل مصدرلرنده دخی شیندن اول بر (یای) مکسوره کتورلملك اصول املادندر (آرایش استدیش) کبی

بوندن صکره معلوم اوله که مصدر ومصدرلردن یاپیلان فعللر یامتعدی و یالازم اولورلر

(متعدی) کندوسندن صکره (کیمی ونه یی) کلمه لرینك (بریله) سؤال صحیح اولان فعللردرکه بونلر دائما برمفعول به آلور (اقربایی سومك سوزلرینی طوتمق) کبی نته کیم مثال مذکورده (سومك کیمی اقربایی وطوتمق نه یی سوزلرینی) دینلمك صحیح اولدیغندن (سومك وطوتمق) فعللری متعدی اولوب (کیمی ونه یی) کلمه لرینه جواب واقع اولان (اقربایی وسوزلرینی) لفظلری دخی مفعول به اولور (لازم) کندوسندن صکره (کیمی ونه یی) کلمه لرینك بریله سؤال صحیح اولمیان فعللردر (کولمك وباتلق) کبی که بونلردن صکره مذکور کلمه لر ایله سؤال صحیح اولهمز

ایمدی مصدر وصفیلرك کافه سی لازم و اسملر متعدی اولوب مصدر فعلیلرك دخی برطاقی متعدی و برطاقی لازم قبیلندن اولمش اولور

فائده

فعل متعديلر دائما برمفعول به آلوب بعض كره مفعول به آلدقدن صكره (كيمه ونيه) كلمه لر يله دخي سؤال صحيح اولور كه بونلرك جوابلرنده واقع اولان لفظلره دخي مفعول اليه ديرلر مثلا (ويرمك) نه يي كتابي كيمه خواجه يه (كتابي خواجه يه ويرمك) عبارهسنده كتابي مفعول به خواجه يه مفعول اليه اولوب (ويرمك) فعلي هم مفعول به وهمده مفعول اليه آلمشدر

ايمدي برفعل يالكز مفعول به آلور ايسه متعدئ ناقص هم مفعول به وهمده مفعول اليه آلور ايسه اكا متعدئ كامل دينلور فقط فعل لازملر اصلا مفعول به آله ميوب بعض كره مفعول اليه آلورلر (مكتبه كيتمك درسه چالشمق) كبي كذلك برفعلدن صكره (كيمده ونره ده) كلمه لرندن بريله اولنان سؤاله جواب وقع اولان لفظلره مفعول فيه و (كيمدن) و (نره دن) كلمه لرينه جواب اولانلره مفعول عنه دينلوركه اقتضاسنه كوره بو مفعوللاري هر فعل آله بيلور

افعال متعديه

معلوم اوله كه فعل متعديلر (سماعي وقياسي) قسملرينه منقسم اوله رق ايكي نوعدر

(سماعی) فی الاصل متعدی اولوب ایشتمك ایله بلله نیلان فعللردرکه یوقاریده ذکر اولندیغی وجهله بعضیسی متعدیٔ ناقص و بعضیسی متعدیٔ کامل (اولورلر)

(قیاسی) اصلنده لازم اولوب فقط صکره دن بر قاعده ایله متعدی قلنان فعللردرکه (مك ومق) اداتلرندن اول بر (تای) ساکنه و یاخود دالك کسریله بر (در) لفظی کتوریله رك یاپیلور شویله که مذکور اداتلرك ماقبلی متحرك اولان مصدرلرده بر (تای) ساکنه زیاده سیله متعدی قلنور (اویوتمق اویناتمق وارتمك) کبی ساکن اولان مصدرلرده بر (در) لفظی کتوریله رك متعدی یاپیلور (کولدرمك) (کوچلشدرمك) کبی (بتمك بتورمك وچیقمق چیقارمق) کبی بعض فعللر مستثنادر

ایمدی فعل لازملر وجه مذکور اوزره متعدی قلندقلری حالده متعدیٔ ناقص اولوب متعدیٔ کامل یاپمق ایچون تکرار ادات تعدیه زیاده قلنور شویله که (ت) حرفیله متعدی یاپلمش اولانلره (در) لفظی علاوه و (در) لفظیله متعدی قلنمش اولانلره (ت) حرفی زیاده قلنه رق متعدیٔ کامل یاپیلور (اویناتمق اویناتدرمق وکولدرمك کولدرتمك) کبی بعض کره متعدیٔ ناقصلره دخی ادات

تعـديه علاوه اولنوب متعـدئ كامل ياپيلور (كسمك كسدرمك) كبي

تنبيه

مادۂ اصليه‌نك آخري سـاكن اولان يرلرده اول سـاكن اولان حرف (ل ر) حرفلرندن بري اولوبده مادۂ اصليه دخي كثير الهجا اولور ايسـه تعديه ايچون يـنه (ت) حرفي زياده قلنوب (در) لفظي زياده قلنه‌مز (صرارتمق چوغالتمق) كبي

افعال لازمه

فعل لازملر دخي (سماعي وقياسي) اوله‌رق ايكي نوعدر (سماعي) في الاصل لازم اولوب ايشتمك ايله بلله‌نيلان فعللردركه اصلا مفعول به آله‌ميوب بعضلري مفعول اليه آلورلر

(قياسي) اصلنده متعدي اولوب فقط صكره‌دن برقاعده ايله لازم قلنان فعللردركه (ماك ومق) لفظلرندن اول بر (ن) وياخـود بر (شين) سـاكنه كتوريله‌رك ياپيلورلر (ن) علاوه سـيله اولانلره فعل مطـاوعت دينلوب (ش) زياده سـيله ياپيلانلره فعل مشـاركت ديرلركه اصل فعلده ذوات كثيره‌نك اشتراكني بيان وافاده ايدر (سومك سونمك وسوشمك) كبي

بوندن صکره معلوم اوله که فعللر نسبت جهتیله دخی (معلوم و مجهول) قسملرینه منقسمدر

(فعل معلوم) فاعله نسبت اولنان فعللردر (یازمق اوقومق) کبی که یازان و اوقویان ذاته نسبت اولنمشلردر

(فعل مجهول) مفعول بهه نسبت اولنان فعللردر (یازلمق واوقونمق) کبی که یازیلان واوقونان شیئه نسبت اولنورلر بو صورتده مجهول قلنه جق اولان فعللرک بهمه حال بر مفعول بهی بولنمق ایجاب ایده جکندن لازملردن مجهول یاپیله میوب یالکز فعل متعدیلردن یاپیلور شویله که مادهٔ اصلیه نک آخری متحرک و یاخود (ل) اولان فعللر ایله مصدر اسملرک کافه سنده (مك ومق) لفظلرندن اول بر (نون) ساکنه کتوریله رك مجهول قلنور (اوقونمق بیلنمك) کبی مادهٔ اصلیه نك آخری ساکن اولان فعللرده بر (لام) ساکنه زیاده سیله مجهول قلنور (سومك سولمك) کبی فقط (ن) علاوه سیله مجهول قلنان فعللرده نوندن صکره تکرار (ل) کتوریله رك (اوقونلمق) دخی دینلور بیان مذکوردن اکلاشلدیغی وجهله مجهول آنجق فعل متعدیلره مخصوص ایسه ده لازملردن دخی مصدرلر ایله فعل زمانیلرك یالکز مفرد غائبلری مجهول قلنه بیلور (کیدلمك یاتلمق کیدلدی یاتلدی) کبی

املا

ادات مجهول اولان (ل) حرفیله تعـدیه ایچون اولان (در) لفظنك (راسی) و برده ماقبلی مکسـور (شین) مشـارکت ایله (نون) مطاوعت حرکه‌لندکاری یرلرده ماقبللرنده بر (یای) املا یازلمق کذلك ادات تعـدیه اولان (تای) سـاکنه حرکه‌لندیکی یرده (داله) تبدیل اولنمـق اصول املادندر (کزدیرلمك کزدیرلش کزینش بیودش) کبی

بوندن صکره مصدر و مصدرلردن یاپیلان فعللر یامثبت و یامنفی اولورلر

(مثبت) کندوسـنده وارلق معناسی بولنـان فعللردر (یازمق چیزمك) کبی

(منفی) کندوسـنه صکره‌دن یوقلق معناسی کلان فعـللردرکه (مـك ومق) اداتلرندن اول بر (میم) مفتوحه کتوریله‌رك یاپیلور (یازمامق چیزممك) کبی فقط ادات نفی اولان میمك فتحه‌سنی بیان ایچون ثقیللرده بر (الف) یازلمق اصول املادندر

فعل زمانی

ذات وزمانه مقارن اوله‌رق بر ایش ویاخـود بر حالی

افاده ایدن کلمه لردرکه طقوز صیغهٔ مختلفه‌دن عبارتدر (ماضئ شهودی • ماضئ نقلی • حال • مضارع • مستقبل التزامی • طلبی • شرطی • امر) صیغه‌لری اولوب مصدرلر دن (مك ومق) لفظلری حذف اولندقده باقی قالان ماده‌نك آخرینه بر طاقم ضمائر وهیئت مخصوصه علاوه‌سیله حاصل اولورلر

تنبیه

فعل زمانیلرده ملحوظ ومعتبر اولان زمان (ماضی • حال • مستقبل) نامیله اوچ اولدیغی کبی فعلی اجرا ایدن ذات دخی اوچدر (متکلم • مخاطب • غائب) ایمدی بو ذاتلر اکر بر ویالکز ایسه (مفرد متکلم • مفرد مخاطب • مفرد غائب) واکر بر ویالکز دکل ایسه (جمع متکلم • جمع مخاطب • جمع غائب) دینلورکه بونلردن هر برلرینه آیری آیری بر صیغه وضع اولنمشدر

بالاده مذکور طقوز صیغهٔ مختلفه دن فعل امرك درت ماعداسنك التیشر صیغهٔ مطرده‌لری اولوب اشتقاق وتصریفلری بروجه آتی بیان اولنور

ماضئ شهودی

کچمش زمانده وقوعی مشهود اولان بر فعلی اشعار ایدن

صیغه‌لردرکه مصدرلردن (مك ومق) لفظلری حذف اولندقده باقی قالان ماده‌نك آخرینه بر (دی) اداتی کتوریله‌رك مفرد غائب وبر (لر) زیاده‌سیله جمع غائب صیغه‌لری حاصل اولوب بعده ضمیر فعلیلر علاوه‌سیله متکلم ومخاطب صیغه‌لری یاپیلور

فقط متکلم صیغه‌لریله مخاطبلرك مفردلرنده (دی) اداتنك یاسی ترك اولنمق اصول املادندر

تصریف

مثبت		منفی	
سودم	سودك	سومدم	سومدك
سودك	سودیکز	سومدك	سومدیکز
سودی	سودیلر	سومدی	سومدیلر

ماضیٔ نقلی

کچمش زمانده وقوعی منقول ومسموع اولان برفعلی اشعار ایدن صیغه‌لردرکه مصدرلردن (مك ومق) لفظلری ترك اولندقده باقی قالان ماده‌نك آخرینه میمك کسریله بر (مش) اداتی کتوریله‌رك مفرد غائب وبر (لر) زیاده‌سیله جمع غائب صیغه‌لری حاصل اولوب بعده ضمیر نسبیلر علاوه‌سیله متکلم ومخاطب صیغه‌لری یاپیلور

تصريف

مثبت		منفی	
سومشم	سومشز	سومەمشم	سومەمشز
سومشسك	سومشسكز	سومەمشسك	سومەمشسكز
سومش	سومشلر	سومەمش	سومەمشلر

(فعل حال)

برفعلك شمديكی حالده وقوعنی بيان واشعار ايدن صيغەلردركه مصدرلردن (مك ومق) لفظلری ترك اولندقده باقی قلان ماده نك آخرينه ضمهٔ ثقيلهٔ مبسوطه ايله بر (يور) اداتی كتوريلەرك مفرد غائب وبر (لر) زياده سيله جمع غائب صيغەلری حاصل اولوب بعده ضمير نسبيلر علاوه سيله متكلم ومخاطب صيغەلری تصريف اولنور فقط مادهٔ اصليەنك آخری ساكن اولان (يرلرده) اول حرف كسريله اوقونمق شيوهٔ لساندندر

تصريف

مثبت		منفی	
سويورم	سويورز	سومیيورم	سومیيورز
سويورسك	سويورسكز	سومیيورسك	سومیيورسكز
سويور	سويورلر	سومیيور	سومیيورلر

فعل مضارع

بر فعلك شمديكى حالده ويا كله جكده وقوعنى بيان واشعار ايدن صيغه لردركه مصدرلردن (مك ومق) لفظلرى ترك اولندقده باقى قلان ماده نك آخرينه بر (راى) ساكنه كتوريله رك مفرد غائب و (لر) زياده سيله جمع غائب صيغه لرى حاصل اولوب بعده ضمير نسبيلر علاوه سيله متكلم ومخاطب صيغه لرى تصريف اولنور فقط منفيلرده ادات مضارع اولان (ر) حرفى (زاى) معجمه يه قلب اولنمق وتخفيف ايچون اول (زاى) معجمه مفرد متكلملرده ترك وجمع متكلملرده (يايه) تبديل قلنمق شيوهٔ لساندندر

تصريف

منفى		مثبت	
سومم	سومیز	سورم	سورز
سومزسك	سومزسكز	سورسك	سورسكز
سومز	سومزلر	سور	سورلر

املا

معلوم اوله كه مجهوللر ايله مشاركت ومطاوعت فعللرينك كافه سنده و برده مادهٔ اصليه كثير الهجا اولوبده آخرنده (ش ن ل) حرفلرندن برى بولنان فعللرده

ادات مضارع اولان (رانك) ماقبلی مضموم اوقونوب ضمه‌یی بیان ایچون بر (واو) املا یازیلور (قازیشور اوتانور چوغالور بوزیلور) کبی فقط مادهٔ اصلیه‌نك آخری حروف مذکوره‌دن بری اولمدیغی ویاخود اولوبده مادهٔ اصلیه برهجالی بولندیغی تقدیرده ادات مضارعك ماقبلی مفتوح اوقونور

(سورر پیشر بیلر) کبی بوصورتده (ویرر آلور بیلور قالور بولور کورر) کبی بعض کلملر مستثنادر واکر مادهٔ اصلیه کثیر الهجا اولوبده آخرنده (ر) حرفی بولنور ایسه ادات مضارعك ماقبلی مکسور اوقونور (صرارر قیزارر) کبی

فعل مستقبل

برفعلك کله‌جکده وقوعنی بیان وافاده ایدن صیغه‌لردرکه مصدر اداتی ترك اولندقده باقی قلان ماده‌نك آخری ساکن ایسه مفتوح قلنوب یالکز بر (های) رسمیه علاوه واکر متحرك ایسه های رسمیه‌دن اول برده (ی) زیاده قلندقدنصکره خفیفلرده جیمك فتحیله (جك) وثقیللرده (جق) اداتلری کتوریله‌رك مفرد غائب صیغه‌سی و (لر) زیاده سیله جمع غائب صیغه‌لری حاصل اولوب بعده ضمیر نسبیلر انضمامیله متکلم ومخاطب صیغه‌لری تصریف اولنور فقط متکلملرده (جك) اداتنك (کافی) کاف

فارسی یه تحویل و (جق) اداتنك (قافی) دخی غینه تبدیل قلنمق اصول املادندر

تصریف

منفی		مثبت	
سومیه جکز	سومیه جکم	سوه جکز	سوه جکم
سومیه جکسکز	سومیه جکسك	سوه جکسکز	سوه جکسك
سومیه جکلر	سومیه جك	سوه جکلر	سوه جك

فعل التزامی

کله جك زمانده وقوعی ملتزم اولان بر ایشه دلالت ایدن صیغه لر درکه مصدرلردن (مك) و (مق) اداتلری ترك اولندقده باقی قالان ماده نك آخرینه میمك فتحی و لامك کسریله بر (ملی) اداتی کتوریله رك مفرد غائب و (لر) زیاده سیله جمع غائب صیغه لری حاصل اولوب بعده ضمیر نسبیلر علاوه سیله متکلم و مخاطب صیغه لری یاپیلور

منفی		مثبت	
سو ممليز	سو مملیم	سو ملیز	سو ملیم
سو مملیسکز	سو مملیسك	سو ملیسکز	سو ملیسك
سو مملیلر	سو مملی	سو ملیلر	سو ملی

فعل طلبی

كله جكده وقوعی طلب وتمنی اولنان بر ایشه دلالت ایدن صیغه‌لردركه مصدر اداتلری ترك اولندقده باقی قلان ماده‌نك آخری ساكن ایسه مفتوح قلنوب یالكز بر (های) رسمیه علاوه واكر متحرك ایسه های رسمیه‌دن اول برده (ی) زیاده قلنه‌رق مفرد غائب صیغه‌سی و (لر) الحاقیله جمع غائب صیغه‌لری حاصل اولوب بعده ضمیر نسبیلر انضمامیله متكلم و مخاطب صیغه‌لری تصریف اولنور فقط مفرد متكلمرده ضمیر نسبیدن اول بر (یا) ی مكسوره كتورلمك و جمع متكلمرده ضمیر نسبی لامك كسریله (لم) لفظنه تبدیل قلنمق شیوهٔ لساندندر

تصریف

منفی		مثبت	
سومیه‌یم	سومیه‌لم	سوه‌یم	سوه‌لم
سومیه‌سك	سومیه‌سكز	سوه‌سك	سوه‌سكز
سومیه	سومیه‌لر	سوه	سوه‌لر

فعل شرطی

معناسنك وقوعی دیكر بر فعلك حصولنی مستلزم اولان

صیغه‌لردرکه مصدر اداتلری حذف اولندقده باقی قالان
ماده‌نك آخرینه سینك فتحیله بر (سه) اداتی کتوریله‌رك
مفرد غائب صیغه‌سی و (لر) زیاده‌سیله جمع غائب
صیغه‌لری حاصل اولوب بعده ضمیر فعلیلر علاوه‌سیله
متکلم ومخاطب صیغه‌لری تصریف اولنور فقط (سه)
اداتنده بولنان (های) رسمیه اکثری حذف اولنمق اصول
املادندر

(تصریف)

مثبت		منفی	
سوسم	سوسك	سومسم	سومسك
سوسك	سوسكز	سومسك	سومسكز
سوسه	سوسه‌لر	سومسه	سومسه‌لر

فعل امری

بر ایشك اجراسنی فاعله امر وتنبیهی بیان وافاده ایدن
صیغه‌لردرکه مصدرلردن (مك ومق) اداتلری حذف
اولندقده باقی قالان ماده مفرد مخاطب صیغه‌سی اولوب
آخرینه بر ضمیر فعلی علاوه‌سیله جمع مخاطب یاپیلورکه
بونلره (امر حاضر) دینلور مفرد مخاطبلرك آخرینه
بر (سون) اداتی کتورلدکده مفرد غائب (لر)

زياده سيله جمع غائب صيغه لرى حاصل اولوركه بونلره دخى (امر غائب) ديرلر فقط جمع مخاطبلرده ضميردن اول بر (ياى) مكسوره كتورلمك اصول املادندر

تصريف

مثبت		منفى	
سو	سويكز	سوه	سوميكز
سوسون	سوسونلر	سومسون	سومسونلر

فعل فرعى

كندوسنده زمان ملاحظه اولنميه رق يالكز ذاته مقارن اولديغى حالده بر ايشه دلالت ايدن كلمه لردركه آنلرده (اسم فاعل . اسم مفعول . صفت مشبهه . صفت مبالغه . اسم آلت) صيغه لرى اولوب مصدرلردن (مك ومق) لفظلرى حذف اولندقده باقى قالان ماده نك آخرينه بر طاقم ادوات مخصوصه علاوه سيله حاصل اولورلر فقط صفت مشبهه ايله صفت مبالغه واسم آلت صيغه لرى هر ماده دن ياپيله ميوب يالكز بعض مصدر فعليلردن كلورلر

اسم فاعل

فعل كندوسيله قائم اولان ذاتى اشعار ايدن صيغه لردركه

مصدر معلوملردن (مك ومق) اداتلری حذف اولندقده باقی قالان ماده‌نك آخرینه خفیفلرده بر (نون) ساكنه وثقیللرده بر (الف نون) علاوه‌سیله ویاخود بر (یجی) اداتی كتوریله رك مفرد صیغه‌سی حاصل اولوب بعده (لر) زیاده‌سیله جمع صیغه‌لری یاپیلور

تصریف

منفی		مثبت	
سومینلر	سومین	سونلر	سون
سومیجیلر	سومیجی	سویجیلر	سویجی

املا

ماده‌ٔ اصلیه‌نك آخری متحرك اولان یرلرده اسم فاعل اداتلرندن اول بر (ی) زیاده قلنمق وماده‌ٔ اصلیه كثیر الهجا اولوبده آخرنده (ت ق) حرفلرندن بری بولندیغی صورتده (ق) غینه و (ت) داله تبدیل اولنمق اصول املادندر (اوقویان اوقودیجی براغیجی) كبی

اسم مفعول

فعل كندوسی اوزرینه واقع اولان ذاتی اشعار ایدن صیغه‌لردركه مصدر مجهوللردن (مك ومق) لفظلری

ترك اولندقده باقی قالان ماده‌نك آخرینه خفیفلرده بر (نون) ساكنه وثقیللرده بر (الف نون) زیاده سیله ویامیمك كسریله بر (مش) ویاخود بر (یجی) اداتی كتوریله‌رك مفرد صیغه سی حاصل اولوب بعده (لر) علاوه سیله جمع صیغه لری یاپیلور

تصریف

منفی		مثبت	
سو لمینلر	سو لمین	سویلنلر	سویلن
سولمیجیلر	سولمیجی	سویلیجیلر	سویلیجی
سولممشلر	سولممش	سولمشلر	سولمش

صفت مشبهه

بعضلری اسم فاعل وبعضلری اسم مفعول مقامنده قوللانیله‌رق وصفیت معناسنی افاده ایدن بر طاقم صیغه لردر كه مصدر فعلیلردن (مك ومق) اداتلری حذف اولندقده باقی قالان ماده‌نك آخرینه بعض كره خفیفلرده كافك كسریله (كین) ویاخود ضمیله (كون) وثقیللرده غینك كسریله (غین) ویاخود ضمیله (غون) اداتلرینك علاوه سیله وبعض كره دخی خفیفلرده ماقبلی مكسور بر (كاف) وثقیللرده بر (قاف) ساكنه زیاده سیله

مفرد صیغه‌لری حاصل اولوب بعده (لر) الحاقیله
جمعلری یاپیلور ٠

تصریف

خفیف		ثقیل	
کسکین	کسکینلر	طالغین	طالغینلر
دوشکون	دوشکونلر	یورغون	یورغونلر
کسك	کسکلر	یانق	یانقلر

صفت مبالغه

معنای مصدری ایله بر ذاتك دوام اوزره اتصافنی بیان
وافاده ایدن صیغه‌لردر که مصدرلردن (مك ومق)
اداتلری حذف اولندقده باقی قالان ماده‌نك آخرینه
خفیفلرده کافك فتحه‌سیله (کن) ویاخود (کیج)
وثقیللرده غینك فتحه‌یله (غان) ویاخود کسریله (غیج)
اداتلرینك علاوه‌سیله مفرد صیغه لری حاصل اولوب
بعده (لر) زیاده‌سیله جمع صیغه‌لری یاپیلور ٠

تصریف

خفیف		ثقیل	
ایشتکن	ایشتکنلر	صولوغان	صولوغانلر
بیلکیج	بیلکیجلر	طالغیج	طالغیجلر

اسم آلت

فعلی اجرایه آلت وواسطه اولان برشی بیان وافاده ایدن صیغه‌لردرکه مصدر اداتلری حذف اولندقده باقی قالان ماده نك آخرینه خفیفلرده کاف فارسیه نك کسریله (کی) ویاخود ضمیله (کو) وثقیللرده غینك کسریله (غی) ویاخود ضمیله (غو) اداتلری کتوریله رك مفرد صیغه‌لری حاصل اولوب (لر) زیاده‌سیله جمع صیغه‌لری یاپیلور فقط بو صیغه‌لرا کثری علم مخصوص اولوب بعض کره دخی اسم مصدر مقامنده استعمال اولنور

تصریف

ثقیل		خفیف	
چالغیلر	چالغی	سورکولر	سورکو
بورغولر	بورغو	سرکیلر	سرکی

بوندن صکره معلوم اوله‌که فعللر صیغه جهتیله دخی (بسیط ومرکب) قسملرینه منقسمدر (افعال بسیطه) مادهٔ اصلیه‌نك آخرینه برطاقم هیئت مخصوصه علاوه‌سیله تشکل ایدن صیغه‌لردرکه صورت تصریفلری یوقاریده بیان اولندی

افعال مرکبه

فعل اعانه ویاخود دیکر فعللرك بریله ترکب ایدن

صیغه‌لردرکه بوندن آشاغی اصول تصریفلری کوستریله‌جکدر

(فعل اعانه) مصدرلریله سائر صیغه‌لری اولمیوب یالکز ماضیلریله صیغهٔ شرطیه‌سی قوللانیلان ماده‌لردرکه بروجه آتی بیان اولنور فقط شرطیه‌لرده (های) رسمیه‌نك حذفی دخی جائز اولورکه ایکنجی تصریفده کوسترلمشدر

تصریف

ماضیٔ شهودی		ماضیٔ نقلی	
ایدم	ایدك	ایمشم	ایمشز
ایدك	ایدیکز	ایمشسك	ایمشسکز
ایدی	ایدیلر	ایمش	ایمشلر

صیغهٔ شرطیه

تصریف اول		تصریف ثانی	
ایسه‌م	ایسه‌ك	ایسم	ایسك
ایسه‌ك	ایسه‌کز	ایسك	ایسکز
ایسه	ایسه‌لر	ایسه	ایسلر

ایمدی فعل امریدن ماعدا افعال بسیطه دن بری اشبو فعل اعانه نك ماضیٔ شهودیسیله ترکب ایتدکده (فعل حکایت) وماضیٔ نقلیسیله ترکب ایتدکده (فعل روایت) وشرطیه سیله ترکب ایتدکده (فعل شرطی) دینلورکه

صورت ترکیب واصول تصریفلری بروجه آتی بیان اولنور

فعل حکایت

افعال بسیطه‌نك معنالرینی زمان ماضیده حکایه طریقیله بیان وافاده ایدن صیغه‌لردرکه بسیطلرك مفرد غائبلرینی فعل اعانه‌نك ماضیٔ شهودیسیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولورلر فقط ماضیٔ شهودینك حکایت صورتلرنده فعل اعانه‌نك مفرد غائبی ایله اصل فعل تصریف ایدلمك دخی جائز اولور

فعل روایت

افعال بسیطه نك معنالرینی زمان ماضیده نقل وروایت طریقیله بیان وافاده ایدن صیغه‌لردرکه بسیطلرك مفرد غائبلرینی فعل اعانه‌نك ماضیٔ نقلیسیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولورلر فقط ماضیٔ شهودیلر نقل طریقیله افاده اولنه‌مدیغندن بونلرك روایت صورتلری یوقدر

فعل شرطی

افعال بسیطه‌نك معنالرینی بشقه بر فعلك وقوعنه تعلیق ایدن صیغه‌لردرکه بسیطلرك مفرد غائبلرینی فعل اعانه‌نك صیغهٔ شرطیه سیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولورلر فقط ماضیٔ شهودیلرده فعل شرطینك مفرد غائبی ایله اصل فعل تصریف اولنمق دخی جائزدر

افعال حکایت

تصریف		
	(حکایهٔ شهودی)	
سودی	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر
	(حکایهٔ حال)	
سویور	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر
	(حکایهٔ مستقبل)	
سوه‌جك	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر
	(حکایهٔ طلبی)	
سوه	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر

تصریف		
	(حکایهٔ نقلی)	
سومش	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر
	(حکایهٔ مضارع)	
سوور	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر
	(حکایهٔ التزامی)	
سوملی	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر
	(حکایهٔ شرطی)	
سوسه	ایدم	ایدك
	ایدك	ایدیکز
	ایدی	ایدیلر

افعال روایت

تصریف	(روایت نقلی)	تصریف	(روایت حال)
سومش	ایمشم ایمشز ایمشسك ایمشسکز ایمش ایمشلر	سویور	ایمشم ایمشز ایمشسك ایمشسکز ایمش ایمشلر
	(روایت مضارع)		(روایت مستقبل)
سور	ایمشم ایمشز ایمشسك ایمشسکز ایمش ایمشلر	سوه‌جك	ایمشم ایمشز ایمشسك ایمشسکز ایمش ایمشلر
	(روایت التزامی)		(روایت تمنی)
سوملی	ایمشم ایمشز ایمشسك ایمشسکز ایمش ایمشلر	سوه	ایمشم ایمشز ایمشسك ایمشسکز ایمش ایمشلر

(روایت شرطی)

سوسه	ایمشم	ایمشسك	ایمش
	ایمشز	ایمشسکز	ایمشلر

افعال شرطیه

تصریف	(شهودی شرطی)		تصریف	(نقلی شرطی)	
سودی	ایسه‌م	ایسه‌ك	سومش	ایسه‌م	ایسه‌ك
	ایسه‌ك	ایسه‌كز		ایسه‌ك	ایسه‌كز
	ایسه	ایسه‌لر		ایسه	ایسه‌لر
	(حال شرطی)			(مضارع شرطی)	
سویور	ایسه‌م	ایسه‌ك	سور	ایسه‌م	ایسه‌ك
	ایسه‌ك	ایسه‌كز		ایسه‌ك	ایسه‌كز
	ایسه	ایسه‌لر		ایسه	ایسه‌لر
	(مستقبل شرطی)			(التزامی شرطی)	
سوه‌جك	ایسه‌م	ایسه‌ك	سوملی	ایسه‌م	ایسه‌ك
	ایسه‌ك	ایسه‌كز		ایسه‌ك	ایسه‌كز
	ایسه	ایسه‌لر		ایسه	ایسه‌لر .

املا

(حکایت * وروایت * وشرطیه) صیغه‌لرینك کافه سنده فعل اعانه لرك یالکز (الفی) و یاخود الف ایله (یاسی) ایکیسی بردن حذف اولنمق جائز اولور بو صورتده ثقیللردن یاپیلان حکایه وشرطیه لرك جمع متکلملریله خفیفلردن اولان حکایهٔ حال وشرطیٔ حالك جمع متکلملرنده بولنان (ك) (قافه) تبدیل قلنمق وثقیللردن یاپیلان شرطیٔ مستقبلده فعل شرطینك یالکز الفی حذف اولندیغی تقدیرجه ادات مستقبلك (قافی) غینه تحویل اولنمق کذلك فعل طلبیلرك حکایت وروایت صورتلرنده اصل فعلك آخرنده بولنان (های) رسمیه حذف ایدلمك اصول املادندر (سویورسق یازدیسق یازه جغیسه یازیدی) کبی بوندن صکره معلوم اوله که فعل اعانه نك غیری دیکر برفعل ایله ترکب ایدن افعال مرکبه دخی (اقتداریه . تعجیلیه . زمانیه) قسملرینه منقسم اوله‌رق باشلوجه اوچ نوعدر ترکیب وتصریفلری بروجه آتی بیان اولنور

افعال اقتداریه

برفعلك اجراسنده فاعلك قوت واقتدارینی بیان وافاده ایدن صیغه‌لردرکه فعل طلبی نك مفرد غائبنی (بیلمك) ماده‌سیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولورلر

(یازه بیلك چیزه بیلك) کبی فقط منفیلرده جزء ثانی ترك اولنوب ادات نفی جزء اوّله علاوه قلنور (یازه مامق چیزه مامك) کبی

افعال تعجیلیه

بر فعلك اجراسنده فاعلك تعجیلنی اشعار ایدن صیغه لردرکه مصدرلردن (مك ومق) لفظلری حذف اولنوب یرلرینه ماقبلی مکسور بر (یای) ساکنه کتورلدکدن صکره (و یرمك) ماده سیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولورلر (یازی و یرمك چیزی و یرمك) کبی فقط منفیلرده ادات نفی بعض کره جزء اوّله و بعض کره جزء ثانی یه علاوه قلنه رق استعمال اولنور (یازی و یرمك یازمه‌یی و یرمك) کبی

افعال زمانیه

مصدرلری زمان ماضی و یاخود زمان استقباله دلالت ایدن صیغه لردرکه ماضیٔ نقلی و یاخود مستقبلك مفرد غائبلرینی (اولمق) ماده سیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولورلر (یازمش اولمق و یازه جق اولمق) کبی بونلرك منفیلرنده دخی ادات نفی بعض کره جزء اوّله و بعض کره دخی جزء ثانی یه علاوه قلنه رق استعمال اولنورلر (یازمامش اولمق یازمش اولمامق) کبی

افعال اقتداریه

تصریف	(ماضیٔ شهودی)		تصریف	(ماضیٔ نقلی)	
مثبت	بیلدم	بیلدك	مثبت	بیلمشم	بیلمشز
	بیلدك	بیلدیكز		بیلمشسك	بیلمشسكز
	بیلدی	بیلدیلر		بیلمش	بیلمشلر
	(حال)			(مضارع)	
مثبت	بیلیورم	بیلیورز	مثبت	بیلورم	بیلورز
	بیلیورسك	بیلیوسكز		بیلورسك	بیلوسكز
	بیلیور	بیلیورلر		بیلور	بیلورلر
	(مستقبل)			(التزامی)	
مثبت	بیله جكم	بیله جكز	مثبت	بیلملیم	بیلملیز
	بیله جكسك	بیله جكسكز		بیلملیسك	بیلملیسكز
	بیله جك	بیله جكلر		بیلملی	بیلملیلر
	(طلبی)			(شرطی)	
مثبت	بیله یم	بیله لم	مثبت	بیلسم	بیلسك
	بیله سك	بیله سكز		بیلسك	بیلسكز
	بیله	بیله لر		بیلسه	بیلسه لر

افعال تعجیلیه

تصریف	(ماضیٔ شهودی)	تصریف	(ماضیٔ نقلی)
بازی	ویردم ویردك	بازی	ویرمشم ویرمشز
	ویردك ویردیکز		ویرمشسك ویرمشسکز
	ویردی ویردیلر		ویرمش ویرمشلر
	(حال)		(مضارع)
بازی	ویریورم ویریورز	بازی	ویریرم ویریرز
	ویریورسك ویریورسکز		ویررسك ویررسکز
	ویریور ویریورلر		ویرر ویررلر
	(مستقبل)		(التزامی)
بازی	ویره‌جکم ویره‌جکز	بازی	ویرملیم ویرملیز
	ویره‌جکسك ویره‌جکسکز		ویرملیسك ویرملیسکز
	ویرجك ویره‌جکلر		ویرملی ویرملیلر
	(طلبی)		(شرطی)
بازی	ویره‌یم ویره‌لم	بازی	ویرسم ویرسك
	ویره‌سك ویره‌سکز		ویرسك ویرسکز
	ویره ویره‌لر		ویرسه ویرسلر

افعال زمانیه

تصریف	(ماضئ شهودی)	تصریف	(ماضئ نقلی)
یازمش ویازه‌جق	اولدم اولدق اولدك اولدیكز اولدی اولدیلر	یازه‌جق	اولمشم اولمشز اولمشسك اولمشسكز اولمش اولمشلر
	(حال)		(مضارع)
یازمش ویازه‌جق	اولیورم اولیورز اولیورسك اولیورسكز اولیور اولیورلر	یازمش ویازه‌جق	اولورم اولورز اولورسك اولورسكز اولور اولورلر
	(مستقبل)		(التزامی)
یازمش	اوله‌جغم اوله‌جغز اوله‌جقسك اوله‌جقسكز اوله‌جق اوله‌جقلر	یازمش ویازه‌جق	اولملیم اولملیز اولملیسك اولملیسكز اولملی اولملیلر
	(طلبی)		(شرطی)
یازمش ویازه‌جق	اوله‌یم اوله‌لم اوله‌سك اوله‌سكز اوله اوله‌لر	یازمش ویازه‌جق	اولسم اولسق اولسك اولسكز اولسه اولسه‌لر

تنبيه

اشبو ذکر اولنان افعال مرکبه‌دن بشقه (استمراریه ومقاربه) دینلور برطاقم مرکب صیغه‌لر دها واردرکه بونلر مطرد اوله‌رق هرماده‌دن یاپیله مدقلری جهتیله مخصوص جدوللرده کوستریله میوب صورت تصریفلری آیریجه بیان اولنمق مناسب کورلدی

افعال استمراریه

برفعلك دوام اوزره وقوعنی اشعار ایدن صیغه‌لردرکه فعل طلبی‌نك مفرد غائبلرینی (طورمق ۰ کورمك ۰ قالمق وکلمك) فعللریله ترکیب وتصریفدن حاصل اولور (اوقویه کور یازه طور شاشه قالسونلر اوله‌کلمشدر) کبی

افعال مقاربه

برفعلك وقوعی قوه قریبه‌یه کلدیکنی بیان واشعار ایدن صیغه‌لردرکه فعل طلبی‌نك مفرد غائبلرینی (یازمق) ماده‌سیله ترکیب وتصریفدن حاصل اولورلر (دوشه یازدی قیریله یازمش) کبی ایمدی شو بش صورتله یاپیلان افعال مرکبه تکرار فعل اعانه ایله ترکب ایتدکده بونلرك دخی (حکایت ۰ وروایت ۰ وشرطیه) صیغه‌لری حاصل اولورکه ترکیب وتصریفلری یوقاریده کوسترلدیکی وجهله اجرا اولنور

فصل رابع کنایه‌لر بیانده‌در

(کنایه) اسم مقامنده قوللانیلان بر طاقم لفظلردرکه (ضمیر . اسم اشارت . مبهمات) قسملرینه منقسم اوله‌رق باشلوجه اوچ نوعدر

ضمیر

کندوسیله برذاته اشارت اولنان لفظدرکه لسان عثمانیده بونلرده (شخصی . اضافی . نسبی . فعلی) قسملرینه منقسمدر

ضمیر شخصی

برذات معینی اراءه واشعار ایدن ضمیرلردرکه آنلرده اوچدر (متکلم مخاطب غائب) (ضمیر متکلم) کلامی سویلیان ذاتی اشعار ایدن لفظدرکه مفردنده (بن) جمعنده (بز) دینلور (ضمیر مخاطب) کلام کندوسنه سویلنیلان ذاتی اشعار ایدن لفظدرکه مفردنده (سن) جمعنده (سز) دیرلر (ضمیر غائب) کلام کندوسندن سویلنیلان ذاتی اشعار ایدن لفظدرکه مفردنده (او) جمعنده (اونلر) دینلور فقط جمع متکلم ایله جمع مخاطبلره تکرار ادات جمع لاحق اوله‌رق (بزلر وسزلر) دینلمك دخی جائز اولورکه بونلر مقام تعظیمده قوللانیلور

ضمیر اضافی

اسم مضافلرك آخرینه لاحق اولوب نسبت وتملك معنالرینی

افاده ایدن ضمیردرکه مفرد متکلمی (میم) ساکنه جمعی میمك کسریله (مز) ومفرد مخاطبی صاغر (كث) جمعی کسریله (کز) وغائب صورتلری دخی ماقبللی مکسور (یای) ساکنه درکه هم مفرد وهمده جمعلره لاحق اولور

(کتابم کتابمز کتابك کتابکز کتابی کتابلری) کبی

فقط آخرنده حروف املادن بری بولنان مضافلرك مفرد غائبلرنده ضمیر اضافیدن اول بر (س) زیاده قلنمق کذلك کثیر الهجا اولوبده آخرنده (ق) بولنان مضافلرده اول قاف (غینه) تبدیل اولنمق شیوهٔ لساندندر (قپوسی آیاغی) کبی

فائده

بعض کره ماضیٔ شهودی ایله مستقبلك مفرد غائبلرینه دخی ضمیر اضافیلر لاحق اولوب اسم مقامنده استعمال اولنورلرکه بونلره صیغهٔ صله تعبیر ایدرلر

فقط شهودیلرده ضمیر اضافیلردن اول (س) یرینه خفیفلرده بر (کاف) فارسی وثقیللرده بر (غ) زیاده قلنمق کذلك مستقبللرده بولنان (ن) غینه و (کاف) دخی کاف فارسی یه تبدیل اولنمق شیوهٔ لساندندر (یازدیغی چیزدیکی یازه جغی چیزه جکی) کبی

ضمیر نسبی

فعل و خبرلره لاحق اولوب فعللرك فاعلنی بیان وخبرلری مبتدایه ربط ایدن ضمیرلردرکه مفرد متکلمی ماقبلی مکسور (میم) ساکنه جمعی (زای) ساکنه ومفرد مخاطبی (سینك) کسری وصاغر کاف ایله (سك) لفظی جمعی (سکز) وغائب صورتلری دخی (دالك) کسریله (در) لفظیدرکه خبرلره مخصوص اولوب فعللره الحاق اولنه مز (سورم سورسکز قرنداشم قرنداشسکز) کبی فقط آخرنده حروف املادن بری بولنان خبرلرك متکلملرنده ضمیر نسبیدن اول بر (ی) زیاده قلنمق اصول املادندر (بن خواجه یم بز کدایز) کبی

(تنبیه)

فعللره لاحق اولان ضمیر نسبیلرك مفرد مخاطبلری اکثری (ن) ایله تحریر اولنمقده ایسه ده بونلرك جمع مخاطبلری دائما صاغر (کاف) ایله یازلدیغنه کوره مفردلرنده (نون) تحریری املاجه برنوع غلط دیمك اوله جغندن بورساله ده مفرد مخاطب صیغه لری عموما صاغر کاف ایله تحریر و املا اولنمشدر

ضمیر فعل

یالکز فعل شهودیلر ایله امر حاضر وشرطیه‌لرك آخرینه لاحق اولوب فاعللرینی اراءه واشعار ایدن ضمیرلردرکه مفرد متکلمی (میم) ساکنه جمعی خفیفلرده (لك) وثقیللرده (قاف) ساکنه ومفرد مخاطبی صاغر (كٛ) جمعی کسریله (کز) لفظیدر

تنبیه

فعللره لاحق اولان ضمیرلرك غائب صورتلری اولمدیغندن علی العموم افعالك غائب صیغه لری شخصیلرك غائبلریله استعمال اولنورلر (او یازدی چیزدی آنلر اوقودیلر) کبی

اسم اشارت

اسم اشارت (شو بو اشبو) لفظلریدرکه کندولریله بر ذات ویاخود برشیئه اشارت اولنور جملرنده (لر) اداتندن اوّل برده (نون) ساکنه زیاده قلنوب (بونلر شونلر) دینلورکه (بو) لفظیله قریبه و (شو) لفظیله بعیده اشارت اولنوب (اشبو) لفظی دخی (ایشته بو) کلمه لرندن مخفف اوله رق دها قریبه اشارت ایچون قوللانیلور

مبهمات

مبهمات (کیم ونه‌یی وقنغی ونیچه ونره وقاچ) لفظلریدرکه مبهم اوله‌رق برذات ویاخود برشیدن استفهام وسؤال مقامنده استعمال اولنورلر (کیم) لفظی ذوی العقولدن سؤال (نه) لفظی ذوی العقولك غیریدن (قنغی) لفظی بعض کرّه ذوی العقول و بعض کرّه دخی ذوی العقولك غیریدن سؤال مقامنده قوللانیلور بونلرك جمعلرنده (لر) اداتی علاوه قلنه‌رق (کیملر ونلر وقنغیلر) دینلور فقط (نه) لفظندن بومثللو یرلرده های رسمیه حذف اولنمق اصول املادندر (نونك) کسریله (نیچه) لفظی برشیئك حال وکیفیتندن (قاچ) لفظی مقدار وکمیتندن (نره) لفظی دخی مکاندن استفهام وسؤال مقامنده قوللانیلور

فصل خامس ادوات ترکیه بیاننده‌در

(ادوات) کلمه وجمله‌لری بر برینه ربط ایدن و یاخود معنالرینه بشقه برخصوصیت کتورن لفظلردرکه حروف هجا اوزره بالترتیب بروجه آتی بیان اولنور

آ	ادات ندادر بعض کره دخی تعریض مقامنده قوللانیلور (آجانم) کبی فقط اولنده همزه بولنان لفظلرده ادات مذکوردن صکره برده (ی) زیاده قلنور (آی افندم) کبی
اوزره	ادات استعلادر فقط مصدرلره لاحق اولدقده شرط معناسنی افاده ایدر (آیاق اوزره طوردی وکیتمك اوزره کلدی) کبی
اشته	ادات تنبیدر جمله‌لره لاحق اولور (اشته خواجه کلیور) کبی
الك	ادات تفضیلدر صفتلرك اولنه زیاده قلنور (اوقویوب یازمق هنرلرك الك اعلاسیدر) کبی
اوت	ادات تصدیقدر مکتبه کیدیورمیسکز (اوت افندم) کبی
آنجق	ادات حصردر مدخولنه حکمك انحصارینی افاده ایدر (بوایشی آنجق سن یاپه بیلورسك) کبی بعض کره دخی استدراك مقامنده قوللانیلور
ایله	مفعول معه اداتیدر بعض کره مصاحبت وبعض کره دخی استعانه معنالرینی اشعار ایدر (خواجه ایله کورشدی الیله یازدی) کبی

	مصدرلره لاحق اولدقده تعليل معناسنى افاده ايدر (اولمغله كمكله) كبى
ايكن	ادات حالدر بر شيئك حال وكيفيتنى بيان وافاده ايدر (آغاج ياش ايكن اكيلور) كبى بعض كره (ايكن وايله) اداتلرندن (الف يا) حذف اولنور (ياشكن ديكلدى قلمله يازلدى) كبى
ايچون	ادات تعليلدر علتلره لاحق اولور (آق اقچه قره كون ايچوندر) كبى
اعمدى	ادات تفصيلدر ماقبلنى بيان وتفصيل ايدر
پك	ادات تفضيلدر صفتلرك اوّلنه زياده قلنور (يلانجيلق پك چركين خويدر) كبى
بارى	ادات تمنيدر جملهلرك اوّلنه كتوريلور (درسه چالشميورسك بارى اوصلواوتور) كبى
بيله	ادات ترقيدر جملهلرك اوّلنه زياده قلنور (يالكز حساب دكل هندسه بيله اوقومشدر) كبى
چونكه جه	ادات تعليلدر بر حكمك سبب وعلتنى بيان ايدر اسملره لاحق اولدقده نسبت وصفتلره لاحق اولدقده قلت معنالرينى افاده وبيان ايدر (تركجه عربجه كوزلجه) كبى

بعض کره دخی آخرینه (سینك) کسریله
بر (سنه) لفظی زیاده قلنه‌رق تشبیه معناسنی
اشعار ایدر
(دشمانجه‌سنه) کبی

جلین جیمك کسریله ادات تشبیهدر اسملرك آخرینه
لاحق اولور

جك / جق ادات تصغیردر اسملرك آخرینه لاحق اولور
(اوجك یولجق) کبی

ده ادات ظرفدر مفعول فیهلره داخل اولور
(مکتبده اوقودی) کبی
مصدرلره لاحق اولدقده حال وزمان معنالرینی
افاده ایدر
(بوش کزمکده نه فائده وار) کبی
وبعض کره دخی ادات عطفدر
(قورینك یانده یاشده ینار) کبی

دن مفعول عنه اداتیدر بعض کره ابتدا معناسنی افاده ایدر
(مکتبدن چیقه‌لی بش سنه اولدی) کبی
بعض کره دخی ادات بیان اولوب بر شیئك
جنسنی اشعار ایدر (آلتوندن کوپه) کبی

دك)	ادات انتهادر برشيئك غايتنى بيان واشعار ايدرلر
دكين)	(اخشامدن صباحه‌دك اويومدى) كبى
دخى	ادات عطفدر ايكى شيئى بر حكمده جمع ايدر
دكل	ادات نفى‌در (عقل ياشده دكل باشده‌در) كبى
دها	ادات تفضيلدر صفتلره علاوه قلنور
	(بال شكردن دها طاتليدر) كبى
رك)	ادات حالدر فعل تمنى مفرد غائبلرك آخرينه
رق)	علاوه قلنور
	(كوله‌رك كلدى آغلايه‌رق كيتدى) كبى
سز	ادات نفى‌در (پاره‌سز پولسز) كبى
	فقط مصدرلره لاحق اولدقده آخرينه برده
	(ى ن) زياده قلنوب (اوقومقسزين) دينلوركه
	بونلر حال استمرارى مقامنده قوللانيلور
سى	ادات تشبيهدر (بياتسى كوفسى) كبى
	فقط لاحق اولديغى كلمه‌نك آخرى متحرك اولان
	يرلرده ادات مذكوردن اول بر (ميم) ساكنه
شويله)	زياده قلنه‌رق (بابامسى دده‌مسى) دينلور
بويله }	تشبيه و تمثيل مقامنده استعمال اولنورلر
اويله)	چنانكه ادات تمثيلدر (چنانكه بن سنى بيليورم) كبى

كبي	ادات تشبيهدر مشبه بهلره لاحق اولور (انجو كبي)
كه	ادات ربطدر صفتي موصوفه وياخود بر جمله‌يي ديكر جمله‌يه ربط ايدر
كي	ادات تعريفدر مضاف اليه وظرفلرك آخرينه علاوه قلنوب مضاف ومظروفي بيان وتعريف ايدر (اوده‌كي بازارلق چارشويه اويماز) كبي
لك لق	اسملره لاحق اولدقده ادات مكان وصفتلره لاحق اولدقده مصدريت معناسني افاده ايدرلر (اغاجلق يشيللك) كبي
لي لو	ادات نسبتدر اسملره لاحق اولور (تللي پوللي) كبي
مي	ادات استفهامدر فقط آخرنده ضمير نسبي بولنان كلمه‌لرده دائما ضمير نسبيدن اول وضع اولنور (مكتبده ميسكز اوقويورميسكز) كبي
نه	ادات استفهامدر (نه اوقويورسك) كبي بعض كره دخي ادات نفي اولوب بو صورتده مكرر استعمال اولنور (نه‌يازدي ونه‌اوقودي) كبي

نیچه	ادات استفهامدر برشیئك حالندن سؤال مقامنده قوللانیلور
نره	ادات استفهامدر مكاندن سؤال ایچون قوللانیلور
نته‌كیم	ادات تمثیلدر ماقبلنی تمثیل وتفصیل ایدر
ندی	(نونك) سكونیله ادات تعجیلدر امر حاضرك آخرینه علاوه قلنور (كلندی اوتورندی) كبی
وای	ادات تعجبدر بعض كره دخی تأثر مقامنده قوللانیلور
واه	ادات تأسفدر مكرر اوله‌رق استعمال اولنور
هایدی	ادات ندادر تعجیل مقامنده قوللانیلور (هایدی كیده‌لم) كبی
های های	ادات تصدیقدر (ها) تنبیه (هله) ترجی مقامنده استعمال اولنورلر
هم	ادات عطفدر مكرر قوللانیلور (هم یازدی هم اوقودی) كبی
یوقسه	ادات استثنادر (یا) ادات تردید اولوب فعللرینك آخرینه لاحق اولدقده تأكید افاده ایدر (اوقورسك یا) كبی

باب ثانی کلمات عربیه بیانندهدر

معلوم اوله که لسان عربیدن آلنهرق ترکجهده قوللانیلان کلمهلر درت نوعدر (اسم ۰ فعل اصلی ۰ فعل ۰ فعل فرعی) وبعض ادوات اولوب بوندن اشاغی هر بررلری برر فصلده بیان اولنهجغندن باب ثانی دخی درت فصلی شامل اولور

فصل اول اسمای عربیه بیانندهدر

اسمای عربیه (مشتق وجامد) قسملرینه منقسم اولهرق ایکی نوعدر

(اسمای مشتقه) مصدرلردن یاپیلان صیغهلردرکه کیفیت اشتقاقلری فعل فرعی بحثنده کوستریلهجکدر

(اسمای جامده) دیکر لفظلردن مأخوذ ومشتق اولمیان کلمهلردرکه بونلرده اسمای ترکیه کبی (علم ۰ واسم جنس) قسملرینه منقسمدر

(علم) بر شیٔ معینی افاده ایدن لفظدر (شام مصر علی ولی) کبی

اسم جنس) بر جنسی افاده ایدن لفظدر (فرس غنم اسد) کبی

تنبيه

لسان عربيده تأنيث وتذكير معتبر اولديغندن اسمای عربیه مذکر ومؤنث قسملرينه منقسمدر (مذکر) ارکك وياخود ارکك حكمنده اولانلرك اسملريدر (علی اسد سيف) كبی

(مؤنث) ديشی وياخود ديشی حكمنده اولانلرك اسملريدركه جدولده كوستريله جكی وجهله مادهٔ اصليه اوزرينه زائد اوله‌رق آخرلرنده بر (ت) وياخود (ی) شكلنده بر (الف) مقصوره وياخود بر الف ممدوده بولنان كلمه‌لردر (عايشه كبری زهراء) كبی

اسمای عربیه كميت جهتيله دخی اوچه منقسمدر (مفرد تثنيه جمع) (مفرد) يالكز برشيئی افاده ايدن كلمه‌لردر (حجر شجر) كبی

(تثنيه) ايكی شيئی افاده ايدن كلمه‌لردركه مفردلرك آخرينه ماقبلی مفتوح بر (ی ن) وياخود بر (ان) علاوه‌سيله حاصل اولورلر (حجرين شجرين حجران شجران كبی (جمع) ايكيدن زياده شيئی بيان وافاده ايدن كلمه‌لردركه آنلرده ايكی نوعدر (جمع سالم جمع مكسر)

جمع سالم

مفردینك صیغه سی بوزلمیه رق قیاساً یاپیلان صیغه لردر که جمع مذکر سالم مفردینك آخرینه ماقبلی مکسور بر (ی ن) و یاخود ماقبلی مضموم بر (و ن) علاوه سیله جمع مؤنث سالم دخی مفردینك آخرینه بر (ات) زیاده سیله یاپیلور فقط اسمای جامده نك جمع مذکر سالم صیغه لری مستعمل اولمیوب نادر اوله رق جمع مؤنث صیغه لری استعمال اولنور (رساله رسالات درجه درجات) کبی

جمع مکسر

مفردینك هیئتی بوزیله رق یاپیلان صیغه لردرکه مفردینه بعض حرفلر علاوه و یاخود بعض حرفنی حذفله حاصل اولورلر تکثیر اوزان مشهوره سی جدول آتیده کوستریله جکدر

بوندن صکره معلوم اوله که لسان عثمانیده قوللانیلان و بلکه لسان عربیده دخی متعارف و مستعمل اولان اسملر اوچ صنف اوزرینه ترتیب اولنمشدر

صنف اول

ثلاثی مجرد و ثلاثی مزید صیغه لریدر که مادهٔ اصلیه لری

اوچ حرفلی ویاخود مادهٔ اصلیه اوزرینه ادات تأنیثدن بشقه شو (أی وان) بش حرفدن بر ویا ایکی حرف زیاده قلنان اسملردر (فرس طریق عمود جهاد قانون واقلیم) کبی

صنف ثانی

رباعی مجرد ورباعی مزید صیغه‌لریدرکه مادهٔ اصلیه‌لری درت حرفلی ویاخود مادهٔ اصلیه اوزرینه حروف مذکوره‌دن برحرف زیاده قلنان اسملردر

(عَقرب عَصفور کِبریت وقَنطار) کبی

صنف ثالث

خماسی مجرد خماسی مزید صیغه‌لریدرکه مادهٔ اصلیه‌لری بش حرفلی ویاخود مادهٔ اصلیه اوزرینه حروف مذکوره‌دن برحرف زیاده قلنان اسملردر

(سَفَرجَل عَنکَبوت زَعفَران وسَلسَبیل) کبی

تنبیه

بیان مذکوردن اکلاشلدیغی وجهله اسمای عربیه‌نك مادهٔ اصلیه‌لری اوچ حرفدن اقل وبش حرفدن زیاده اوله‌مز اوچ حرفدن اقل اولدیغی صورتده اول اسملره معتل دینلور (اَب اَخ یَد دَم فَم) کلمه‌لری کبی که

بونلر فی الاصل اوچ حرفلی اولوب صکره‌دن بر حرفلری حذف اولنمشدر واکر مادهٔ اصلیه بش حرفدن زیاده اولور ایسه اول اسملر دخی مرکب عد اولنور (حضر موت) کبی ایمدی اسمای عربیه سهولتله ضبط اولنمق ومادهٔ اصلیه اوزرینه زیاده قلنان حرفلر یکنظرده بیلنمك اوزره هر صنفك وزنلریله حذاسنده مثاللاری درج ایدلمش وجمع مکسرلری دخی ذیل جدولده آیریجه کوسترلمشدر

فعل	فعل	فعل		عقل	فکر	حکم
فعل	فعل	فعل	ثلاثی مجرد	غنم	ابل	عنق
فعل	فعل	فعل		ملك	رجل	عنب
فعله	فعله	فعله		بلده	قبله	نسخه
فعله	فعله	فعله		رقبه	ملکه	خطبه
فعال	فعال	فعال		زمان	لسان	بخار
فعول	فعول	فعیل	ثلاثی مزید	عمود	قنوت	طریق
فعاله	فعاله	فعاله		عمامه	رساله	دجاجه
فعوله	فعوله	فعیله		بعوضه	عقوبه	طریقه

جمع مكسر وزنلرى					
أفعال	أفعل	أفعله		أفكار	أنجم	أمثله
فُعُل	فُعَل	فِعَل		كُتُب	رُتَب	نِعَم
فُعُول	فِعال	فِعلان		عُقول	رِجال	نِيران

تنبيه

اسماء ثلاثيه‌نك جمع مكسرلرى سماعى اولوب بالاده كوستريلان طقوز وزندن برينه تطبيقا ياپيلور ايسه‌ده اسماى مذكوره‌دن

(فِعاله فَعوله وفَعيله) صيغه لرى اكثرى (فَعائل) وزنى اوزره جمعلنور (رِساله رَسائل عَجوزه عَجائِز وقَبيله قَبائل) كبى

رباعى مجرد						
فَعلَل	فِعلِل	فُعلُل		كَوكَب	دِرهَم	بُرقُع
فِعلَل	فُعلَل	فُعلُل		يَثرِب	خِنصِر	سُقصُر
فَعلَله	فِعلِله	فُعلُله		قَنطَره	سِلسِله	سُنبُله

فعلول	فعلول	افعول	رباعی مزید	عصفور	جمهور	اقنوم
فعليل	فعليل	افعيل		قنديل	كبريت	انجيل
فعلال	فعلال	فاعول		شملال	قرطاس	قانون
فعلان	فعلان	فعلان		حيوان	انسان	قربان
فعلعل	فعلعل	فعلعل	خماسی	سفرجل	قرنفل	جردحل
فعلعال	فعلعيل	فعلعول		زعفران	سلسبيل	عنكبوت

تنبيه

اسمای رباعيه ايله خماسيه‌لرك جمع مكسرلری قياسی اولديغندن بونلردن رباعی مجرد ايله خماسيلر دائما (فعالل) ورباعی مزيدلر دخی (فعاليل) وزنلری اوزرينه جمعلنور فقط خماسيلرك جمعلرنده حرف اخيرترك اولنمق لازمه دندر

(عقرب عقارب عصفور عصافير عنكبوت عناكب)
سفرجل سفارج كبی

خفی اولميه‌كه رباعی مزيد وزنلری صره سنده مندرج

(اُفعول اِفعيل فاعول وفُعلان) صيغه لرى هرنقدر صنف اولدن ايسه‌ده بونلرك جمع مكسرلرى دخى دائما (فَعـاليل) وزنى اوزرينه كلديكندن صنف ثانيده كوسترلمشدر

(اُسـلوب اَساليب اِقليم اَقاليم قانون قَوانين سُلطان سَلاطين) كبى

فصل ثانى فعل اصلى بياننده‌در

(فعل اصلى) باب اولده معلوم اولديغى وجهـله مصدرلر دركه (مجرد ومزيد) قسملرينه منقسم اوله‌رق بونلرده ايكى صنف اعتبار اولنمشدر

مصدر مجرد

مادهٔ اصليه‌سى اوچ حروفلى اولوب حركه لرك اختلافى ومادهٔ اصليه اوزرينه بعض حرفلر علاوه‌سيله تشكل ايدن صيغه‌لردركه مشهور ومستعمل اولان وزنلرى جدول آتيده كوسترلمشدر

مصدر مزيد

مادهٔ اصليه اوزرينه بعض حرفلر زياده‌سيله ياپيلان صيغه‌لردركه لسان عثمانيده قوللانيلان وزنلرى اون ايكيدر

ایمدی لسان عثمانیده مستعمل اوله‌ن مصدر مجرد و مصدر مزید وزنلری دخی سهولتله ضبط اولنمق وماده‌ٔ اصلیه‌اوزرینه‌زیاده قلنان حرفلر کوسترلمك اوزره آتی جدوللر رسم اولنوب هر صنفك وزنلریله برابر مثاللری دخی جداول مذکوره‌ده درج اولنمشدر

مصدر مجرد جدولی

اوزان				امثله		
فعل	فعل	فعل		کتب	علم	شکر
فعلت	فعلت	فعلت		زحمت	هجرت	عزلت
فعال	فعال	فعال		عذاب	عقاب	سؤال
فعالت	فعالت	فعالت		نظارت	عنایت	بغایت
فعلان	فعلان	فعلان		حیران	حرمان	غفران
فعلی	فعلی	فعلی		دعوی	ذکری	بشری
فعول	فعول	فعیل		قبول	دخول	رحیل
فعولت	فعولت	فعیلت		عطوفت	سهولت	فضیلت
فعل	فعل	فعل		طلب	صغر	لغز
فعله	فعلان	فعلت		سرقه	جریان	حرکت
فعلوله	مفعل	مفعلت		حیلوله	مدخل	مغفرت

مصدر مزيد جدولى

اوزان		امثله	
افعال	تفعيل	اكرام	تكريم
تفعل	تفاعل	تشكر	تداخل
افتعال	انفعال	اجتماع	انشراح
مفاعله	افعلال	محاربه	اغبرار
استفعال	افعلال	استعلام	اضمحلال
فعلله	تفعلل	وسوسه	تسلسل

تنبيه

كرك مصدر مجرد وكرك مزيد صيغهلرينك استعماللرى سماعى اولديغندن هر ماده ايستهنيلان وزن اوزره قوللانيلهمز مثلا (خرج) مادهسندن فانك ضميله (فعول) وزنى اوزره (خروج) صيغهسى كذلك مزيداتدن (افعال واستفعال) وزنلرى اوزره (اخراج واستخراج) صيغهلرى قوللانيلوب ديكرلرى استعمال اولنهمز

معلوم اولهكه مصدرلرك آخرنده بولنان (تالر) لسان

عربیده هرنقدر (تای کرد) اوله رق (های) رسمیه صورتنده یاز یلور ایسه ده لسان عثمانیده اکثری (تای طویل) صورتنده و بعض کره دخی (تای کرد) شکلنده تحریر اولنور

فقط تای کرد صورتنده یازلدیغی حالده نقطه وضع اولنمیوب طبق (های) رسمیه حکمنده اولورلر (قدرت سعادت حمایه) کبی کذلك مفرد مؤنث تالری دخی لسان عثمانیده های رسمیه صورتنده یاز یلوب نقطه لری ترك اولنور ایسه ده جمع مؤنث تالری دائما تای طویل شکلنده یاز یلور (مکتوبات) کبی

فصل ثالث فعل فرعی بیاننده در

(فعل فرعی) بعض حرفلر علاوه سیله مصدرلردن یاپیلان کلمه لردرکه لسان ترکیده مشهور و مستعمل اولانلر (اسم فاعل ۰ اسم مفعول ۰ اسم مکان ۰ اسم آلت ۰ اسم منسوب ۰ صفت مبالغه ۰ اسم تفضیل ۰ صفت مشبهه) صیغه لریدر بونلردن اسم فاعل ایله اسم مفعول صیغه لری هم مصدر مجرد و همده مزیداتدن تشکل ایدوب دیکرلری یالکز مصدر مجردلردن یاپیلورکه صورت تشکیللری بروجه آتی بیان اولنور

اسم فاعل

فعل کندوسیله قائم اولان ذاتی اشعار ایدن صفتلردرکه

مصدر مجردلردن یاپیلان اسم فاعللرده مادهٔ اصلیه‌نك برنجی حرفندن صکره بر (الف) زیاده ومزیداتدن اولانلرده مصدرلرك اولنه بر (میم) مضمومه علاوه قلنه‌رق مفرد صیغه‌لری حاصل اولوب بعده (تثنیه وجمع) اداتلریله دیکر صیغه‌لری یاپیلور (شکر شاکر وتشکر متشکر) کبی فقط اوللرنده (همزه) ایله حرف اخیرلرینك ماقبلنده (الف) بولنان مصدرمزیدلرك اسم فاعل واسم مفعوللرنده حروف مذکوره حذف اولندیغی کبی اولنده (تا) ایله حرف اخیرك ماقبلنده (ی) بولنان یرلرده دخی اول حرفلر حذف اولنوب حرف اخیرك ماقبلی تضعیف قلنور (اسراف مسرف ترتیب مرتب) کبی

اسم مفعول

فعل کندوسی اوزرینه واقع اولان ذاتی اشعار ایدن صفتلردرکه مصدر مجردلرده مادهٔ اصلیه‌نك اولنه بر (میم) مفتوحه ایله ایکنجی حرفندنصکره بر (واو) ساکنه ومزیداتده مصدرلرك اولنه بر (میم) مضمومه علاوه سیله مفرد صیغه‌لری حاصل اولوب بعده (تثنیه وجمع) اداتلریله دیکر صیغه‌لری یاپیلور (علم معلوم وتعلیم معلم) کبی

فقط اسم فاعللرده حرف اخیرك ما قبلی دائما مكسور ومزیداتدن یاپیلان اسم مفعوللرده دائما مفتوح اوقونه‌رق بر برندن فرق اولنور

اسم مكان

اجرا اولنان فعلك محل ومكاننی اشعار ایدن كلمه‌لردركه مادهٔ اصلیه‌نك اوّلنه بر (میم) مفتوحه علاوه‌سیله مفرد صیغه‌لری حاصل اولوب بعده تثنیه وجملری طبق اسملری كبی یاپیلور (كتب مكتب وكسب مكسب) كبی فقط حرف اخیرك ما قبلی اكثری مفتوح و بعض كرّه دخی مكسور اوقنور (مَرجِع ومَنزِل) كبی

اسم آلت

فعلی اجرایه آلت اولان بر شیئی افاده ایدن كلمه‌لردركه مادهٔ اصلیه‌نك اوّلنه بر (میم) مكسوره علاوه‌سیله وبعض كرّه دخی میم ایله برابر حرف اخیرك ماقبلنه برده (الف) زیاده‌سیله مفرد صیغه‌لری حاصل اولوب بعده تثنیه جمع اداتلریله دیكر صیغه‌لری یاپیلور (مِعبَر و مِفتاح) كبی

اسم منسوب

فعللرك برذاته نسبتنی افاده ایدن كلمه‌لردركه كرك مصدرلرك وكرك افعال فرعیه‌نك آخرلرینه بر (یای) مشدده

زیاده سیله مفرد صیغه لری حاصل اولوب بعده تثنیه
وجمع اداتلرینك علاوه سیله دیگر صیغه لری یاپیلور
(علمی ظنی احتمالی) کبی بعض کرّه اسم منسوبلرك
آخرینه بر (تای) طویله زیاده قلنوب مصدریت معناسنی
افاده ایدر (حلمیت کاملیت) کبی

صفت مبالغه

معنای مصدری ایله برذاتك دوام اوزره اتصافنی بیان ایدن
کلمه لردرکه مادهٔ اصلیه نك ایکنجی حرفی تضعیف اولندقدن
صکره حرف اخیرك ماقبلنه بر (الف) علاوه سیله مفرد
صیغه لری حاصل اولوب بعده تثنیه وجمع اداتلریله دیگر
صیغه لری یاپیلور (عِلْم عَلّام وسَتْر سَتّار) کبی
بوندن بشقه مبالغهٔ اسم فاعلك اون بش قدر وزن وصیغه لری
دها وار ایسه ده لسان ترکیده مشهور ومتعارف اولمدقلرندن
بورساله ده ذکر وتفصیللرندن صرف نظر قلندی

اسم تفضیل

معنای مصدری ایله برذاتك کمال اتصافنی بیان واشعار
ایدن کلمه درکه مادهٔ اصلیه نك اولنه بر (همزهٔ)
مفتوحه زیاده سیله مفرد صیغه لری حاصل اولوب بعده

تثنیه وجمع اداتلریله دیکر صیغه‌لری یاپیلور (أعظم واکبر) کبی فقط اسم تفضیللرك مفرد مؤنثلری مادهٔ اصلیه‌نك آخرینه بر (الف) مقصوره علاوه سیله یاپیلورکه بو الف مقصوره لسان عثمانیده اکثری الف صورتنده یازیلور (عُظمی وکُبرا) کبی

صفت مشبهه

اخلاقه والوان وعیوبه دلالت ایدن بر طاقم صفتلردرکه اوندن زیاده وزن وصیغه‌لری وار ایسه‌ده لسان عثمانیده کثیر الاستعمال اولان فانك فتحیله (فعیل) صیغه‌سی اولوب مادهٔ اصلیه‌دن حرف اخیرك ماقبلنه بر (یا)ی ساکنه علاوه سیله یاپیلور (وکیل وزیر شریف) کبی بونك جمع مکسری بعض کره فانك ضمی وعینك فتحیله (فُعَلا) وزنی اوزرینه کلور (وُکَلا وُزَرا شُرَفا) کبی وبعض کره دخی همزه‌نك فتحی وعینك کسریله (افعِلا) وزنی اوزرینه کلور (أقربا أصدقا أحبّا) کبی

ایمدی کرك مصدر مجرد وکرك مزیداتدن یاپیلان افعال فرعیه دخی سهولتله ضبط اولنمق ومادهٔ اصلیه اوزرینه زیاده قلنان حرفلر بیلنمك اوزره جداول آتیه وضع اولنوب افعال مذکوره‌نك امثلهٔ مختلفه سیله برابر جمعلری دخی کوسترلمشدر

ثلاثیلردن یاپیلان افعال فرعیه جدولی

افعال فرعیه		مفرد	تثنیه	جمع سالم	جمع مکسر
اسم فاعل	مذکر	کاتب	کاتبان	کاتبون	کُتّاب
	مؤنث	کاتبة	کاتبتان	کاتبات	کَواتب
اسم مفعول	مذکر	مشهور	مشهوران	مشهورون	کتبه
	مؤنث	مشهورة	مشهورتان	مشهورات	مشاهیر
اسم مکان	مذکر	مذهب	مذهبان	...	مذاهب
	مؤنث	مذهبة	مذهبتان		
اسم آلت	مذکر	معبرة	معبران	...	معابر
	مؤنث	معبرة	معبرتان		
اسم منسوب	مذکر	نشری	نشریان	نشریات	...
	مؤنث	نشریة	نشریتان		
صفت مبالغه	مذکر	صرّاف	صرّافان	صرّافون	...
	مؤنث	صرّافة	صرّافتان	صرّافات	
اسم تفضیل	مذکر	اکبر	اکبران	اکبرون	اکابر
	مؤنث	کُبری	کُبریان	کُبریات	
صفت مشبهه	مذکر	شریف	شریفان	...	شرفاء
	مؤنث	شریفة	شریفتان		

مزيداتدن يابيلان افعال فرعيه جدولى

مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول	مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول
افعال	مفعل	مفعل	اكرام	مكرم	مكرم
افتعال	مفتعل	مفتعل	اقتدار	مقتدر	مقتدر
انفعال	منفعل	منفعل	انكسار	منكسر	منكسر
افعلال	مفعل	مفعل	اغبرار	مغبر	مغبر
مفاعله	مفاعل	مفاعل	محاربه	محارب	محارب
تفعيل	مفعل	مفعل	ترتيب	مرتب	مرتب
تفعل	متفعل	متفعل	تشكر	متشكر	متشكر
تفاعل	متفاعل	متفاعل	تناسب	متناسب	متناسب
استفعال	مستفعل	مستفعل	استرحام	مسترحم	مسترحم
تفعلل	متفعلل	متفعلل	تسلسل	متسلسل	متسلسل
فعلله	مفعلل	مفعلل	وسوسه	موسوس	موسوس
افعلال	مفعلل	مفعلل	اضمحلال	مضمحل	مضمحل

بوندن صکره معلوم اوله که افعال عربیه مادۀ اصلیه لرنده حروف علت دینلان شو (و ی ا) اوچ حرفدن بری بولنمیوب ایکنجی واوچنجی حرفلر دخی برجنسدن اولمز ایسه اول فعله (سالم) واکر حروف مذکوره دن برحرف بولنور ویاخود ایکنجی و اوچنجی حرفلری برجنسدن اولور ایسه اول فعله دخی (معتل) تسمیه اولنورکه حروف مذکوره مادۀ اصلیه نك اولنده واقع اولدیغی حالده (مثال) اورته سنده بولندیغی صورتده (اجوف) آخرنده بولندیغی تقدیرده (ناقص) ایکنجی واوچنجی حرفلری برجنسدن اولدیغی صورتده دخی (مضاعف) دینلور بعض کره دخی برماده ده حروف علتدن ایکی حرف بولنه بیلورکه اکر حروف مذکوره مادۀ اصلیه نك ابتداسیله آخرنده واقع اولور ایسه اول کلمه یه (لفیف مفروق) واکر اورته سیله آخرنده بولنور ایسه (لفیف مقرون)دیرلر ایمدی معتل اولان ماده لردن یاپیلان بعض صیغه لرده تبدلات وتغیرات وقوع بولدیغندن معتلات مذکوره ایچون دخی آیریجه جدوللر وضع ورسم اولوب یالکز تبدل وتغیر ایدن صیغه لر جدول مذکوره ده درج ایدیله جك مثاللری کوسترلمشدر

مثالك جدولى

مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول		مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول
فعل	فاعل	مفعول	مثال واوى	وصل	واصل	موصول
افعال	مفعل	مفعل		ایصال	موصل	موصل
افتعال	مفتعل	مفتعل		اتصال	متصل	متصل
استفعال	مستفعل	مستفعل		استیصال	مستوصل	مستوصل
فعل	فاعل	مفعول	مثال یائی	یسر	یاسر	میسور
افعال	مفعل	مفعل		ایسار	موسر	موسر
افتعال	مفتعل	مفتعل		اتسار	متسر	متسر
استفعال	مستفعل	مستفعل		استیسار	مستیسر	مستیسر
فعل	فاعل	مفعول	مثال مهموزی	اجر	آجر	مأجور
افعال	مفعل	مفعل		ایجار	موجر	موجر
افتعال	مفتعل	مفتعل		اتجار	متجر	متجر
استفعال	مستفعل	مستفعل		استیجار	مستأجر	مستأجر

اجوف جدولی

مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول		مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول
فعل	فاعل	مفعول	اجوف واوی	قَوْل	قائل	مقُول
افعال	مفعل	مفعل		اقامه	مُقیم	مُقام
افتعال	مفتعل	مفتعل		اعتیاد	معتاد	معتاد
استفعال	مستفعل	مستفعل		اسْتعانه	مُسْتَعین	مُسْتَعان
فعل	فاعل	مفعول	اجوف یائی	بیْع	بایع	مبیع
افعال	مفعل	مفعل		اشاره	مُشیر	مُشار
افتعال	مفتعل	مفتعل		اَخْتیار	مختار	مختار
انفعال	منفعل	منفعل		انقیاد	منقاد	منقاد
استفعال	مستفعل	مستفعل		اسْتفاده	مُسْتَفید	مستفاد
فعل	فاعل	مفعول	اجوف مهموزی	سَئْل	سائل	مَسْئول
افعال	مفعل	مفعل		اسْأل	مسئل	مسأل
افتعال	مفتعل	مفتعل		اَسْتئال	مستئل	مستأل
انفعال	منفعل	منفعل		انسأل	منسئل	منسأل
استفعال	مستفعل	مستفعل		استسآل	مستسئل	مستسأل

ناقصڭ جدولی

مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول		مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول
فعل	فاعل	مفعول		عفو	عافی	معفو
افعال	مفعل	مفعل		الغاء	ملغی	ملغا
افتعال	مفتعل	مفتعل		اقتداء	مقتدی	مقتدا
انفعال	منفعل	منفعل	ناقص واوی	انزواء	منزوی	منزوا
تفعیل	مفعل	مفعل		تصلیه	مصلی	مصلا
تفعل	متفعل	متفعل		تشکی	متشکی	متشکا
تفاعل	متفاعل	متفاعل		تراضی	متراضی	متراضا
مفاعله	مفاعل	مفاعل		مصافاة	مصافی	مصافا
استفعال	مستفعل	مستفعل	ناقص یائی	استعفاء	مستعفی	مستعفا
فعل	فاعل	مفعول		رمی	رامی	مرمی
افعال	مفعل	مفعل		اخفاء	مخفی	مخفا
افتعال	مفتعل	مفتعل		اختفاء	مختفی	مختفا
انفعال	منفعل	منفعل		انجلاء	منجلی	منجلا

ناقص جدولى

مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول		مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول
تفعيل	مفعل	مفعل		توليه	مولى	مولا
تفعل	متفعل	متفعل	ناقص یائی	تمنى	متمنى	متمنا
تفاعل	متفاعل	متفاعل		تناهى	متناهى	متناها
مفاعله	مفاعل	مفاعل		منافاة	منافى	منافا
استفعال	مستفعل	مستفعل		استغناء	مستغنى	مستغنا
فعل	فاعل	مفعول		بدء	بادى	مبدوء
افعال	مفعل	مفعل		انشاء	منشى	منشا
افتعال	مفتعل	مفتعل	ناقص مهموزی	ابتداء	مبتدى	مبتدا
انفعال	منفعل	منفعل		انجزاء	منجزى	منجزا
تفعيل	مفعل	مفعل		تجزئه	مجزى	مجزا
تفعل	متفعل	متفعل		تجزى	متجزى	متجزا
تفاعل	متفاعل	متفاعل		تجازى	متجازى	متجازا
مفاعله	مفاعل	مفاعل		مجازاة	مجازى	مجازا
استفعال	مستفعل	مستفعل		استهزاء	مستهزى	مستهزا

تنبيه

خفی اولمیه‌که ناقصلردن یاپیلان مزیداتك اسم مفعوللری هر نقدر (یا) ایله تحریر اولنمق ایجاب ایدر ایسه‌ده لسان عثمانیده بونلر اکثری (الف) ایله یازلدیغندن جدولده اولوجهله تحریر و املا اولنمشدر

مضاعف جدولی

مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول		مصدر	اسم فاعل	اسم مفعول
فعل	فاعل	مفعول		مد	ماد	ممدود
افعال	مفعل	مفعل		امداد	ممد	ممد
افتعال	مفتعل	مفتعل		امتداد	ممتد	ممتد
انفعال	منفعل	منفعل		انسداد	منسد	منسد
تفعیل	مفعل	مفعل		تجدید	مجدد	مجدد
تفعل	متفعل	متفعل		تجدد	متجدد	متجدد
تفاعل	متفاعل	متفاعل		تماس	متماس	متماس
مفاعله	مفاعل	مفاعل		مماسه	مماس	مماس
استفعال	مستفعل	مستفعل		استقلال	مستقل	مستقل

معلوم اوله که مهموز و مضاعف اولان کلمه لر فن صرفده
هر نقدر سالم عد اولنورلر ایسه ده بونلرده دخی بعض مرتبه
تبدلات وقوعبولدیغندن معتلات صره سنده تحریر اولندی

مثاللرده اولان تبدلات

جدولده کوسترلدیکی وجهله مثال واوی ایله مثال
همزه وی اولان ماده لرك (افعال واستفعال) صیغه لرنده
(واو) ایله (همزه)(یایه) تحویل و (افتعال) صیغه سیله
مشتقلرنده (تایه) تبدیل قلنه رق افتعالك تاسیله ادغام
اولنور (ایصال وایجار اتصال واتخاذ استیصال واستیجار)
کبی کذلك مثال یائیلرك (افتعال) صیغه سیله مشتقلرنده
(یا) (تایه) قلب اولنه رق ادغام و (افعال) صیغه سنك
مشتقلرنده (همزه) ایله (یا) (واوه) تبدیل قلنور
(اتسار متسر موجر موسر) کبی فقط مهموز اولان
(افعال) صیغه سنك مشتقلری همزه ایله دخی استعمال
اولنور (ایمان مؤمن) کبی

اجوفلرده اولان تبدلات

اجوف اولان ماده لرك (افعال واستفعال) صیغه لرنده
(واو) ایله (یا) حذف اولنه رق آخرلرینه بر (تا)
زیاده قلنوب اسم فاعلده واو (یایه) تحویل واسم

مفعولده‌ (واو) ایله (یا) (الفه) تبدیل اولنورلر (اقامت . استقامت . استشاره . مشیر . مشار ومستشار) کبی (افتعال وانفعال) صیغه‌لرنده (واو) (یایه) قلب اولنوب اسم فاعل واسم مفعوللرنده (واو) ایله (یا) (الفه) تبدیل قلنورلر بوصورتده (افتعال وانفعال) صیغه‌لرینك اسم فاعل واسم مفعوللری هرنقدر لفظاً بربرینه بکزرلر ایسه‌ده معنا جهتیله یکدیکردن فرق وتمییز اولنورلر (احتیاج وانقیاد محتاج ومنقاد) کبی اجوفلرك ثلاثی اسم فاعللرنده واو ایله (یا) همزه‌یه تبدیل واسم مفعوللرده (واو) حذف اولنوب اسم مکانلرنده (الفه تحویل قلنمق و یائیلرده اسم مفعول واوی حذف اولنمق قواعد صرفیه‌دندر (قائل وزائد . مقول ومزید . مقال ومزاد) کبی

ناقصلرده اولان تبدلات

ناقص اولان ماده‌لرك (افعال وافتعال وانفعال واستفعال) صیغه‌لرنده واو ایله (یا) همزه‌یه تبدیل اولنور (اجراء واقتداء . انجلاء واستعفاء) کبی فقط همزهٔ مذکوره لسان عثمانیده ترك اولنه‌رق استعمال اولنور (تفعل وتفاعل) صیغه‌لرنده واو ایله (همزه) دائما (یایه) تبدیل و (مفاعله) صیغه‌سنده حروف علت (الفه) تحویل قلنوب (تفعیل) صیغه‌سنده آخرینه بر (تا) کتوریله‌رك (واو) (یایه) قلب اولنور

(تجزی وتعاطی مجازاة وتصلیه) کبی بونلرك کافه سنك اسم فاعللرنده حروف مذکوره (یایه) تبـدیل واسم مفعوللرنده (الفه) تحـویل قلنورکه الف مذکوره هرنقدر (یا) شـکلنده یازلمق اصول املادن ایسه ده لسان عثمانیده اکثری الف صورتنده یازیلور (منتهی ومنتها . مستدعی ومستدعا) کبی ناقصلرك ثلاثی اسم فاعللرنده واو ایله همزه (یایه) تبدیل وناقص واویلرك اسم مفعوللرنده (واو) ادغام اولنمق وناقص یائیلرده اسم مفعول واوی (یایه) تحویل اولنه‌رق ادغام ایدلمك قواعد مرعیه دندر (عافی وبادی . معفوّ مرمیّ) کبی

تنبیه

ناقصـلردن یاپیلان ثلاثی اسم فاعللرك (فَعَلَه) وزننده بولنان جمع مکسرلرنده دخی حروف علت (الفه) قلب اولنوب حرف اوللری مضموم قلنه‌رق استعمال اولنور (قُضَاة وعُصَاة) کبی

مضاعفلرده اولان تبدلات

مضاعف اولان ماده‌لرده اوچنجی حرف ایکنجی حرفه ادغام وادخال اولنه‌رق خطدن حذف اولنورکه مثاللری جدولده کوسترلمشدر فقط (مفاعله وتفاعل وافتعال وانفعال) صیغه‌لرینك اسم فاعل واسم مفعوللری هرنقدر لفظاً بربرینه

مشابه ایسه ده معنا جهتیله یکدیکردن فرق اولنورلر مضاعفلرك اسم مکان واسم تفضیللرنده دخی ایکنجی حرفلری ادغام ایدیله رك استعمال اولنور مروردن (ممرّ وامرّ) کبی

(لفیف مفروق) اولان ماده لرده هم مثالیت وهمده ناقصیت بولندیغندن مثال وناقصلرده جاری اولان تبدلات عینیله بونلرده دخی اجرا اولنوب (لفیف مقرون) اولان ماده لرك احوالی دخی طبق اجوف وناقصلر کبیدر بوندن صکره معلوم اوله که مادهٔ اصلیه نك اولنده اکر شو (ص ض ط ظ) درت حرفدن بری بولنور ایسه (افتعال) صیغه سیله مشتقلرنده افتعالك تاسی (طایه) تبدیل اولنور (صلح اصطلاح وضرب اضطراب وطرد اطراد وظلم اظطلام) کبی کذلك مادهٔ اصلیه نك اولنده شو (د ذ ر) اوچ حرفك بری بولندیغی صورتده دخی (افتعالك) تاسی (داله) تبدیل ایدیلور (دعوی ادعاء وذکر اذدکار وزوج ازدواج) کبی

املا

معلوم اوله که کرك فعل وکرك اسملرك اولنده بولنان همزه لر دائما (الف) صورتنده یازیلوب اوزرینه (عین بترا) تحریر اولنور (أمر أآمر) کبی

اورته ده واقع اولوبده کندی ساکن ماقبلی متحرك اولور ایسه همزه ماقبلنك حرکه سنه تابع اولور یعنی ماقبلی مفتوح ایسه (الف) صورتنده مضموم اولدیغی حالده (واو) ومکسور اولور ایسه (یا) صورتنده یازیلوب حروف مذکوره نك اوزرینه کذلك بر (عین بترا) وضع اولنور (کأس . سؤر . بئر) کبی

فقط همزه متحرك اولوبده ماقبلی ساکن اولور ایسه همزه نك حرکه سی فتحه وکسره اولدیغی حالده (یا) وضمه اولدیغی تقدیرده (واو) صورتنده یازیلور (مسئله سائل مسؤل) کبی

ایکیسیده متحرك اولدیغی حالده همزه دائما ماقبلنك حرکه سنه تابع اوله رق تحریر اولنور (سؤال . فئه . ورؤس) کبی فقط شو ایکی صورتده (مسؤل ورؤس) کبی کلمه لرده ایکی (واو) یازلمق ایجاب ایدر ایسه ده اختصار ایچون بومقوله یرلرده بر (واو) ایله اکتفا اولنور

آخرده واقع اولان همزه لر دائما ماقبلنك حرکه سنه تابع اولوب ماقبلی ساکن اولدیغی حالده کندی صورتنده یازیلور (جزء بدء) کبی فقط همزه نك ماقبلنده حروف علتدن برحرف بولندیغی حالده لسان عثمانیده بومقوله همزه لر اکثری ترك اولنور (دعا . بری . وضو) کبی

فصل رابع ادوات عربیه بیاننده در

همزه نك فتحیله (ال) لفظی ادات تعریفدر که الفاظ عربیه نك اولرینه زیاده قلنوب معنالرینی تعریف و بیان ایدر ادات مذکورك همزه سی ابتدا حالنده ثابت وصل حالنده تلفظدن ساقط اولور (الحاصل والحاصل) کبی فقط بعدنده حروف شمسیه دن بر حرف بولنور ایسه ادات مذکور وصل حالنده بتون بتون تلفظدن ساقط اولوب بعدنده بولنان حرف تضعیف قلنور (السلام و السلام) کبی حروف شمسیه شو (ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ن) اون اوچ حرفه دنیلوب ماعداسنه حروف قمریه دیرلر

تشدید ایله (ی) حرفی ادات نسبتدر که الفاظ عربیه نك اخرلرینه لاحق اولوب نسبت ومناسبت معناسنی افاده ایدر (مصری وشامی) کبی فقط آخرنده (تای) تأنیث بولنان کلمه لرده (تای) مذکوره حذف اولنمق قواعد صرفیه دندر (کوفی وبصری) کبی کذلك الف ممدوده ویاخود مقصوره بولندیغی صورتده الف مقصوره ایله ممدوده نك همزه سی (واوه) قلب اولنوب نسبتلرنده (دنیوی اخروی وبیضاوی وصحراوی) دنیلور بعض اسملرده ادات نسبتدن اول برده (الف نون) زیاده قلنور (روحانی وجسمانی) کبی بعض کره

دخی ادات نسبتدن صکره بر (تای) طویله علاوه اولنورکه مصدریت معناسنی افاده ایدر (بشریت جسمانیت) کبی

عربی	ترکی	(جدول ادات)
علی	اوزره	معناسنه ادات استعلادر (علی الحساب) کبی
مِن	دن	معناسنه ادات ابتدادر (من بعد) کبی
الی	دك	معناسنه ادات انتهادر (الی نهایه) کبی
فی	ده	معناسنه ادات ظرفدر (فی الحال) کبی
عن	دن	معناسنه ادات مجاوزتدر (عن قصد) کبی
مع	ایله	معناسنه ادات مصاحبتدر (مع الاسف) کبی
ل	ایچون	معناسنه ادات تعلیلدر (لمصلحة) کبی
ب	ایله	معناسنه ادات الصاقدر (بالسلامه) کبی
ك	کبی	معناسنه ادات تشبیهدر (کالاول) کبی
لا	سز	معناسنه ادات نفیدر (لابأس) کبی
ذی	صاحب	معناسنه ادات نسبتدر (ذی عیال) کبی
لدی	قیت	معناسنه ظرف زماندر (لدی الحاجه) کبی

معلوم اوله‌كه كرك حرف تعريف وكرك جدول مذكورده كوستريلان اداتلر دائما الفاظ عربيه‌نك اولرينه زياده قلنوب فارسی وتركی لفظلرينه داخل اولمز فقط بوندن آشاغی ذكر اولنان اداتلر مشترك اولەرق استعمال اولنديغندن آيريجه جدولده درج ايديله‌رك بروجه آتی بيان اولنور

(جدول ادوات)	تركی	عربی
معناسنه ادات تمثيلدر ماقبلنی تمثيل ايدر	نتكم	مثلا
ادات تأكيددر بر جمله‌نك مضمونی تأكيد ايدر	...	البته
معناسنه تشبيه وتمثيل مقاملرنده قوللانيلور	صانكه	كَأَنَّ
معناسنه استثنا وتأكيد مقامنده قوللانيلور	يوقسه	اِلّا
معناسنه ادات حصردر استدراك ايچون دخی كلور	انجق	فقط
معناسنه ادات تفصيلدر شرط مقامنده قوللانيلور	ايمدی	امّا
معناسنه ابتدا وترقی مقاملرنده استعمال اولنور	بيله	حتّی
معناسنه استثنا مقامنده قوللانيلور	بشقه	ماعدا
استدراك واستثنا مقاملرنده قوللانيلور	...	لكن
معناسنه تعليل مقامنده استعمال اولنور	چونكه	مادام
ادات استثنادر انكار مقامنده قوللانيلور	...	حاشا

باب ثالث كلمات فارسيه بياننده در

معلوم اوله كه لسان فارسيدن آلنه رق تركجه ده قوللانيلان كلمه لر دخي اوچ نوعدر (اسم فعل فرعي) و بعض ادوات اولوب بوندن اشاغي هر بر رلري بر ر فصلده بيان اولنه جغندن باب ثالث دخي اوچ فصلي مشتمل اولور

فصل اول اسماى فارسيه بياننده در

اسماى فارسيه دخي اسماى تركيه كبي ايكي قسمدر (علم اسم جنس) علم (رستم و بهرام) كبي اسم جنس (شير و پلنك) كبي لسان فارسيده دخي تأنيث و تذكير معتبر اولمديغندن بعض كره برشيئك اركك اولديغني بيان ايچون اسملرك آخرينه نونك فتحيله (نر) لفظي علاوه و ديشي اولديغني اشعار ايچون (ماده) لفظي زياده قلنه رق (شير نر شير ماده) دنيلور كه اركك ارسلان ديشي ارسلان ديمكدر

اسماى فارسيه كميت جهتيله دخي ايكي قسمدر (مفرد . جمع)

(مفرد) يالكز بر شيئي افاده ايدن كلمه لردر (دست ومست) كبي

(جمع) بردن زياده شيئي افاده ايدن صيغه لردركه حيات

ونمایه دلالت ایدن اسملرك آخر ینه بر (ان) زیاده سیله حاصل اولورلر (مردان مرغان درختان) کبی فقط جمع قلنه جق کلمه لرك آخرنده اکر (های) رسمیه بولنور ایسه اول (ها) کاف فارسی یه تبدیل اولنوب (خواجکان بندکان) دینلور کذلك (الف) و یاخود (ی) بولندیغی حالده ادات جمعدن اول برده (ی) زیاده قلنمق لازمدر (آشنایان و بدخویان) کبی بوصورتله یاپیلان جمعلرك آخرینه بعض کره بر (های) رسمیه زیاده قلنوب (شاهانه ماهانه) دینلور که تشبیه معناسنی افاده ایدر حیات ونمایه دلالت ایتمیان اسملر دخی بر (ها) علاوه سیله جمع قلنورلر (کوشه ها ومیوه ها) کبی فقط بونلر لسان عثمانیده مستعمل دکلدر (اسمای فارسیه) آخرلرینه لاحق اولان اداتلر اعتباریله دخی اوچ نوعدر (اسم منسوب . اسم مکان . اسم وصفی)

اسم منسوب

اسمای فارسیه وعربیه نك آخرلرینه بر (یای) نسبیه ویاخود (مند . وار . سار . ناك) اداتلرندن برینك علاوه سیله یاپیلور (شیرازی . دردمند . غمناك . شرمسار) کبی فقط (یای) نسبیه علاوه سیله یاپیلان اسم منسوبلرك آخرنده (های) رسمیه بولنور ایسه

یادن اوّل برده (و) کتوریله رك (مکه‌وی بصره‌وی)
دینلور بعض کره تأکیـد ایچون یادن صکره برده (ن)
علاوه قلنور (رنکین وشیرین) کبی

اسم مکان

اسملرك آخرینه (ستان . زار . سار . کاه) اداتلرندن
برینك علاوه‌سیله یاپیلور (کلستان . لاله زار . خاکسار
شمعدان . نمازکاه . ودستکاه) کبی (کاه) اداتی بعض
کره دخی زمان افاده ایدر (سحرکاه وصبحکاه) کبی که
بونلره اسم زمان دینلور

اسم وصفی

اسملرك آخرینه (کار . کر . بان) اداتلرندن برینك
علاوسـیله یاپیلور (ستمکار . باغبـان . زرکر) کبی

فصل ثانی افعـال فرعیه بیانندهدر

معلوم اوله که لسان فارسیدن آلنه‌رق ترکجه ده قوللانیلان
فعل فرعیلر دخی اوچ نوعدر
(اسم فاعل . اسم مفعول . صفـات مرکبه) فقط
بونلرك کیفیت اشتقاقلری مصدرلری بیلمکه توقف ایلدیکندن
مصادر فارسیه هرنقدر لسان ترکیده مستعمل دکل ایسه ده
فعل فرعیلرك صورت اشتقاقلرینی بیان صره سنده آنلرك
دخی اجمالا ذکری مناسب کورندی

شو یله که مصدر فارسینك آخرلری (دن) و یاخود (تن) اداتلر یله نهایتلنسان کلمه لردرکه (دن) اداتیله اولانلره (مصدر دالی) و (تن) اداتیله اولانلره مصدر (تائی) دیرلر (پروردن ورفتن) کبی فقط مصدر دالیلرده دالك ماقبلنده شو (ی ارن و) بش حرفدن بری ومصدر تائیلرده شو (خ ش س ف) درت حرفك بری بولنمق لازمدر (پریدن ٠ افتادن ٠ پروردن افشاندن ٠ فرمودن ٠ وافروختن ٠ داشتن ٠ دانستن ٠ یافتن) کبی بوصورتده ادات مصدرك ماقبلنده حروف مذکوره‌دن بری بولنمدیغندن (شدن ٠ زدن ٠ آمدن) کبی کلمه‌لره شاذ دینلور ایمدی مصدر دالیلرده ادات مصدر حذف اولنوب دالك ماقبلی (الف) و یاخود (ی) ایسه آنلر دخی حذف واکر (و) ایسه (الف یایه قلب) (ن) و یاخود (را) ایسه حالی اوزرینه ترك اولندقده کذلك مصدر تائیلرده ادات مصدر حذف اولنوب تانك ماقبلی (ح) ایسه (زایه) (ش) ایسه (رایه) (ف) ایسه (بایه) تبدیل (س) ایسه حذف ویا (هایه) و یاخود (یایه) تحویل قلندقده اسم فاعلك مادهٔ اصلیه‌سی اولان امر حاضر صیغه‌سی حاصل اولورکه بونلرك آخرینه نون ساکنه ایله بر (نده) اداتی علاوه سیله اسم فاعل

صیغه لری یاپیلور (خواننده فرماینده سازنده دارنده خواهنده) کبی که جمعلرنده (های) رسمیه (کافه) تبدیل اولنه رق آخرلرینه بر (الف نون) زیاده سیله (خوانندکان سازندکان) دینلور مصادر مذکوره دن یالکز (ن) حذف اولنوب یرینه بر (های) رسمیه کتورلدکده اسم مفعول صیغه لری حاصل اولور (پرورده فرموده ساخته) کبی که بونلرك دخی جمعلرنده (فرمودکان ساختکان) دینلور بروجه مشروح حاصل اولان اسم مفعول و یاخود امر حاضرلرك مفعوللری تقدیم قلنه رق ترکیب اولندقده بونلرك مجموعنه دخی (صفت مرکبه) دیرلر که لسان عثمانیده پك چوق قوللانیلور (خاطر شناس بنده نواز ودلشکسته) کبی و بعضاً دخی امر حاضرلرك اوللرینه برادات نفی زیاده و یا آخرلرینه یالکز بر (الف) و یاخود بر (ان) علاوه قلنه رق برطاقم صفتلر یاپیلورکه بونلره دخی (صفت مشبهه) دینلور (نادان خندان دانا کریان) کبی و بعض کره دخی امر حاضرلرك آخرلرینه ماقبلی مکسور بر (شین) ساکنه کتوریله رك برطاقم کلمه لر یاپیلورکه بونلره دخی (حاصل مصدر) دیرلر (کشایش بخشایش افزایش) کبی

(افعال فرعیه جدولی)

مصادر	اسم فاعل	اسم مفعول	صفات مرکبه	حاصل مصدر
آرامیدن	آرامنده	آرامیده	دل آرام	آرامش
کشادن	کشاینده	کشاده	دل کشا	کشایش
پروردن	پرورنده	پرورده	بنده پرور	پرورش
خواندن	خواننده	خوانده	دورخوان	خوانش
فرمودن	فرماینده	فرموده	جهانفرما	فرمایش
سوختن	سوزنده	سوخته	دلسوز	سوزش
داشتن	دارنده	داشته	مالدار	دارش
خواستن	خواهنده	خواسته	دلخواه	خواهش
آراستن	آراینده	آراسته	دلارا	آرایش
دانستن	داننده	دانسته	قدردان	دانش
یافتن	یابنده	یافته	ظفریاب	یابش

فارسی	ترکی	ادوات فارسیه
از	دن	معناسنه ادات ابتدادر (ازهرجهت) کبی
آسا	کبی	معناسنه ادات تشبیهدر (عنبرآسا) کبی
اگر	...	ادات شرطدر مشترك اولەرق قوللانیلور
آیا	عجبا	معناسنه تمنی مقامنده استعمال اولنور
ای	...	ادات ندادر مشترك اولەرق قوللانیلور (ای غافل انسان) کبی
بر	اوزره	معناسنه ادات استعلادر (برموجب نظام) کبی
برای	ایچون	معناسنه ادات تعلیلدر (برای خاطر) کبی
با	ایله	معناسنه ادات الصاقدر (باارادهٔ سنیه) کبی
بی	سز	معناسنه ادات نفیدر اکثری جامدلره داخل اولور (بی‌ادب) کبی
بلکه	...	ادات استدراك و اضرابدر مشترك قوللانیلور
پس	ایمدی	معناسنه ادات تفصیل وتفریعدر ماقبلنی تفصیل ایدر
تا	دك	معناسنه ادات انتهادر (تابصباح) کبی
تر	الك	معناسنه ادات تفضیلدر (برترفاضلتر) کبی
چند	قاچ	معناسنه ادات استفهامدر (چندنفر) کبی

فارسی	ترکی	ادوات فارسیه
چونکه	...	ادات تعلیل و شرطدر مشترك استعمال اولنور
در	ده	معناسنه ادات ظرفدر (درحال) کبی
کرچه	...	ادات شرطدر مشترك اولهرق قوللانیلور
کاشکی	باری	معناسنه ادات تمنیدر (کاشکی اوقومش اولیدم) کبی
مکر	یوقسه	معناسنه استثنا موقعنده قوللانیلور
وش	کبی	معناسنه ادات تشبیهدر (لالهوش) کبی
نا	سز	معناسنه ادات نفیدر اکثری مشتقلره داخل اولور (نادان) کبی
هم	...	ادات مصاحبتدر (همحال وهمخانه) کبی
هر	هپ	معناسنه ادات سوردر (هرحالده) کبی
همان	انجق	معناسنه ادات حصردر تعجیل مقامنده قوللانیلور
همه	...	ادات تأکیددر اولنه بر (بای) مفتوحه زیادهسیله قوللانیلور (بهمه حال) کبی
هیچ	...	ادات نفیدر تأکیدمقامنده استعمال اولنور
یاخود	ویا	ادات تردیددر (یامکتبه کیت ویاخود برصنعته کیر) کبی

بوندن صكره معلوم اوله كه ادوات تركيه عربى و فارسى
الفاظلرينه لاحق اوله بيلور (خانه‌لر بيتلر خانه‌دن بيتدن)
دينلور فقط عربى وفارسى اداتلرى الفاظ تركيه يه داخل
اوله‌مديغندن (اوات ٠ اوها ٠ فى‌او ٠ دراو) دينله‌مز
انجق بعض كره غلط اوله‌رق چفتلكات ديرلر كذلك
ادات فارسيه الفاظ عربيه يه لاحق اوله بيلوب فقط
ادوات عربيه الفاظ فارسيه يه داخل اوله‌مز بو صورتده
(بيتها ٠ دربيت) دينله بيلوب (خانه وات ٠
فى‌خانه) ديمك صحيح دكلدر فقط غلط
اوله‌رق (خرده وات وسبزه وات)
ديرلر

درسعادت

« مطبعهٔ عثمانيه » ده طبع اولنمشدر

سنه ١٣٠١